

ROMÂNIA LITERARĂ

·LITERATURĂ· // ·ARTĂ· // ·CULTURĂ·

B'lez NAY 930.

·PRIMREDACTOR: OVIDIU HULEA·

ANUL I. No. 3—4.

MAIU—IUNIE 1930.

Colaboratorii revistei:

I. Agârbiceanu, Gh. Bogdan-Duică, T. Bugnariu, Al. Ciura, Augustin Cosma, Romul Demetrescu, Dr. S. Dragomir, Gabriel Drăgan, Emil Giurgiuca, Eugen Hulea, Emil Isac, Al. Lupeanu-Melin, N. Mărgineanu, Ștefan Meteș, Const. Radu, Livia Rebreanu-Hulea, Septimiu Popa, Dr. Coriolan Suci, Horia Teculescu, Silviu Țeposu.

Director administrativ: G. AVRAMOVICI.

Citiți

Romanele

lui

L. Rebreanu,

în cari viața Neamului
nostru se frământă
ca 'ntr'o vâltoare,
să ajungă la
mărire.

SUMAR:

- Emil Giurgiuca:** Suferință
(poezie)
- I. Agârbiceanu:** Prorociile
- Al. Ciura:** Vițelul și Boul
- Livia Rebreanu-Hulea:**
Departa (poezie)
- Emil Isac:** Poemă de mai
- C. Radu:** Il Novellino
- Teodor Murășanu:** Revoluția
- I. Const. Delabaia:** Cântec
(poezie, traducere)
- Nicolae Mărgineanu:** In-
semnări asupra științei
- Septimiu Popa:** Un împrumut
- I. Const. Delabaia:**
Din „Intermezzo Liric” (poe-
zie, traducere)
- Dr. Coriolan Suci:** „Pro-
fessio Fidei” pe timpul lui
Petru Maior
- Gabriel Drăgan:** Evocarea
Romantismului
- Ovidiu Hulea:** Bat vijelii
(poezie)

CRONICI

Cărți, Insemnări

Citiți

Poeziile

lui

LUCIAN BLAGA,

care sunt adevă-
rate perle, îți vră-
jesc sufletul, pur-
tându-l în lumi de
vrajă și de vis.

ROMÂNIA LITERARĂ

APARE LUNAR, AFARĂ DE LUNILE IULIE AUGUST

REDACȚIA: Aiud Str. Mircea Vodă 6.

ADMINISTRAȚIA și EDITURA: „Cultura Literară” Arad, Strada
Eminescu No. 28.

Abonamentul anual: pentru funcționari de stat, studenți și elevi 200.— lei. Pentru particulari 300.— lei.
Pentru instituțiuni 500.— lei. Prețul unui exemplar 30.— lei.

CRONICI

CĂRTI:

Lucian Blaga: Lauda Somnului; Cezar Petrescu: Calea Victoriei; Ovidiu Hulea: Învierea; Petre Suceu: Țara Moșilor; Eugen Lovinescu: Istoria literaturii române contemporane.

INSEMNĂRI:

Cronica franceză. Cronica maghiară. Regele nostru.

Dnii autorii și casele de editură sunt rugați a trimite
pentru recenzii, câte 2 exemplare din operele și publicațiunile lor la redacție.

— Din motive tehnice revista apare cu întârziere. —

Nu avem poșta redacției. Cine se adresează cu manuscrise și dorește
să aibă răspuns, e rugat să trimită plic cu mărci.

ROMÂNIA-LITERARĂ

SUFERINȚĂ

Vestit cu râuri de'ncărcat azur
 Isus venea pe valuri de câmpie . . .
 Foșnind de secolii zarea sângerie
 Își revârsase apele'mprejur . . .

Supt, ca un ram și obosit de cale
 Cu chipul pal ca luna când se stânge
 Doar florile-i ating tălpile goale
 Și florile se fac de sânge . . .

Din față-i cade flacăre de soare
 Pe haina sfâșiată, pe picioare . . .
 Acuma și toiagu-i luminează
 De pare ca un pai de rază . . .

. . . El intră, dar cetatea nu-l aude
 Îl văd doar porunci cu ochi mirați de teamă
 Și pe fântâna sufletelor crude
 Rămâne chipul lui ca pe-o năframă

. . . Și-ardea'n ferestre chipul lui durut
 Dar porțile-i stau mute sub zăvoare
 Și-atât de slab trecea că s'a părut
 Că drumul alb îi curge sub picioare

EMIL GIURGIUCA.

PROROCIILE

I. AGÂRBICEANU.

Ne întorceam tăcuți în noaptea târzie dela deniile din săptămâna patimilor. Nu ne puteam potrivi la mers: rubedenia mea Ilarie rămânea mereu c'un pas doi în urmă. Înaintam fără grabă pe drumul pietros, bătucit, fiecare cu gândurile lui. Pasul nostru nu răsuna, ca și când am fi umblat pe pajiste. Cerul era greu de nori, și mirosul ploii se simțea, deși nu picura încă. Din când în când treceau lângă noi creștini, și vorbele cu care ne dădeau binețe se desfăceau ca din fășeitul aripilor mari a păsărilor de noapte.

Aveam în mine senzația puternică a unei vieți arhaice a unei lumi de mult dispărute, așa cum mi-a rămas din biserică, din cititul prorociilor și a psalmilor cari au grăit din adâncul vremilor despre patima și moartea Domnului. Tainica și unica vieată a acestor prorocii! De necrezut! În ce viziuni arzătoare au fost răpiți acei inspirați ai Duhului? Înțelegeau ei ce spuneau, ce scriau? Simțeau suferința fără urme pe care o zugrăveau? Veacuri de-arândul poporul jidovesc și-a bătut pieptul la recitarea acelor versete, și-și sfășiau vestmintele. Bănuiau fiii lui Israel că Ispășitorul va fi însuși Fiul lui Dumnezeu?

„Împărțit'au hainele mele loru-și și pentru cămașa mea au aruncat sorți." Cu a cărui rană toți ne-am vindecat." „Ca o oaie la junghiere s'a adus, și ca un miel ce nu-și deschide gura sa." „In setea mea m'au adăpat cu oțet."

De unde aceasta cumplită precisiune? Această vedere ca în prezent? Toate prorociile și psalmii profetici au fost considerate de texte sacre. Veacuri și mii de mii evreimea le recita, le cânta, însoțindu-le de lacrimi și suspine. Știau ei pe cine jelesc? Și dacă nu știau cum s'a născut tradiția? Erau lacrimile lor sincere sau un rit impus de spaima neînțeleșului? Cine poate înțelege azi viața de atunci a acestui popor care se închina și adora patimile din viitor a cuiva pe care nu-l puteau întrezări nici ca pe o fantomă în neguri?

Am mai ascultat eu și alte dăți aceste prorociile mesianice, dar nici odată nu mi s'au ridicat în suflet atâtea întrebări, și nu am avut senzația puternică a vieții, a lumii așa de vechi, încălțită ca o nebunie. Pentru ce se vestise din adâncurile vremilor patimile și moartea lui Isus? Pentru fiii

lui Israel prorociile nu au fost o dovadă de credință, prin împlinirea lor. Puțini au crezut dintre evrei, cu toate că știau din Scriptură că mai marii lor, învățații lor, au dovedit celor trei înțelepți unde avea să se nască Hristos, și dovada au făcut-o cu prorociile. Și între ei, Isus le-a arătat zilnic cum se împlinesc în El prorociile. Ei nu l-au recunoscut a fi cel vestit prin proroci. Ei așteptau dela cel ce avea să vină o împărăție a lui Israel pe pământ. O stăpânire lumească, o reînoire a imperiului lui David... Și atunci mult mă tem că ei n'au înțeles niciodată sensul prorociilor pe cari le recitau bătându-și piepturile. Ori ce prorocie e neînțeleasă câtă vreme nu se îndeplinește. Dar la realizarea ei câți văd adevărul? Și mă gândeam că avem și în legea nouă o singură carte de prorocii: Apocalipsul lui Ioan, plină și ea de icoane și viziuni arzătoare. Cine o poate înțelege azi? Dar câți vor voi să creadă când, la plinirea vremurilor, cele văzute în Apocalips se vor împlini? Nu se va repeta la capătul veacurilor ceea ce s'a petrecut cu jidovii? Și poate la aceasta se face aluzie când în Apocalips cei drepți sunt numărați.

Dar atunci pentru ce se fac, pentru ce dau prorociile? Pentru numărul cel mic al celor buni, al celor cu suflete curate, pentruca ei să-și poată întări și mai mult credința lor? Pentru cei răi ca păcatul lor să fie și mai greu? Sau numai pentru a cobori între oameni o nouă dovadă a atotputerniciei și atotștiinții divine? Cuvintele prorociilor sunt în adevărat grele de pecetea Duhului. Divinitatea mustește în ele...

Zbuciumul din biserică mi-l duceam spre casă în noapte târzie de început de primăvară, iar el deștepta în mine lumi arhaice, cu miresme aspre.

— Dar bădița Vasilie, ai trecut portița noastră,“ aud într'un târziu glasul lui Ilarie în urma mea.“ E adevărat că-i întunec greu, și ușor te poți înșela.

Rubedenia mea avea dreptate. El rămăsese cu vre-o zece pași în urma mea.

— Ba gânduri multe m'au copleșit, Ilarie și nu-mi mai dădeam seama.

În casa bătrânească, eu în păcel, Ilarie pe

laviță, am rămas încă multă vreme tăcuți. Somnul nu ne prindea. Ilarie din când în când ofta.

— Eu nu mă mir de călugării ziși neador-miți, bădiță Vasilie, — începî rubedenia mea într'un târziu. „Cu astfel de citanii din cărțile sfinte îți fuge somnul“.

— Da, e un lucru grozav, Ilarie.

— Grozav? Pentru ce? Mie-mi pare, din-protivă, că după citaniile acestea și se așează în suflet o jale nesfârșită, dar și o pace adâncă. Simți că Dumnezeu e stăpân peste toate și peste toți. Că El din veci a orânduit lucrurile lumii, și că rânduilele lui nime nu le poate schimba.

Dar chiar această împlinire a rânduilelor Lui e grozavă. Și mai cumplit e să te gîndești că El a pus în gura oamenilor muritori vestea rânduilelor Sale cu mii de ani înainte. Priceput-au jidovii prorociile? I-au făcut mai buni? Când s'au împlinit, câți au crezut în ele? Mii de ani vestirile dumnezeesti s'au împletit cu viața jidanilor, în legea lor, cu slujbele lor. Și când s'au împlinit, cei mai mulți nu au crezut.

— Cine nu vrea, nu crede, bădiță Vasilie, chiar dacă i s'ar arăta Hristos și ar face minuni înaintea lui. Ce întrebî dumneata pentru mine e greu de priceput. Eu nu știu dacă jidanii au înțeles sau ba prorociile despre Isus. Ceva au trebuit să priceapă, fiindcă pornind din ele așteptau un Mesia, un Mântuitor. Dar fără iertare sunt că nu au crezut după împlinirea prorociilor în El. Pentru ei scrie mereu la Evanghelie: „Și aceasta s'a întâmplat pentruca să se îplinească cuvîntul care zice“. Numai ei cunoșteau prorociile. Dar n'au crezut pentru răutatea și învîrtoșarea inimii lor. Credința nu răsare din inimă putredă, bădițul meu,

ci din inimă curată. Adevărul e că în bună mână suntem!

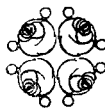
Nu înțelegeam.

— Cum așa? În a cui mână?

— În mâna unuia care știe și poate totul. Nu ne putem rătăci. Cuvintele lui sunt mai nelintite decât temelile lumii. Și aici e pacea și liniștea noastră! După cum a spus prin Duhul cu mii de ani înainte că Isus va fi adăpat cu oțet și va fi rănit în coastă, și așa a fost, tot astfel adevăr rămâne prorocia lui Isus din cuvintele în care vestește viața vecinică, și capătul lumii: „Veniți binecuvîntații părintelui meu de moșteniți viața vecinică“,

Nici umbră de îndoială nu rămâne, bădițul meu că așa va fi. Când, nu știm. Și decători aud prorociile vechi despre Isus, și văd cum s'au împlinit toate, liniștea și pacea crește în mine. Știu că nu credem în visuri, ci în adevăr. Iarăși spun: Cine vrea să creadă. Ci o jale adâncă mă cuprinde în aceiași vreme. Pentruca Dumnezeu a venit să mîntuiască lumea cu chinurile așa de mari ale lui Hristos? Pentruca plîng toate prorociile, când ele puteau vesti un drum de mîrire a lui Isus, nu drumul crucii? Pentruca a voit Dumnezeu ca fiul său să moară pentru noi? Un cuvînt al lui era deajuns, un pas făcut pe pămînt. Taina e grea, e prea zdrobitoare pentru mîntea noastră.

Ilarie, oftă din adînc, se întoarse pe laviță și amuți. Eu, cu inchipuirea răpită în vremile de demult, vedeam evrei bărboși bătîndu-și piepturile și smulgîndu-și părul deasupra prorociilor mesianice. Și mă părăsi senzația că în prorociile aceste se cuprinde ceva infrișător, și în sufletu-mi se coborî o revărsare a puterii divine vecinic nepătrunsă.

Vițelul și Boul

AL. CIURA

Nu pot să dau dovadă, dacă Vițelul și Boul, din aceste rânduri, sunt descendenți direcți ai fabulei maiestre. Geneologia bovină este, în orice caz, mult mai grea de urmărit, ca cea umană. Chiar și în această genealogie pot să rătăcesc, cu știința sau fără voia lor, darmită în aceea!

Bănuesc totuși, că sunt în oare-care rube-denie cu străbunii lor, cântați de marele poet, căci au oarecare asemănare cu ei, deși valorile sunt inversate după-cum și mașina lumii s'a în-tors, în cursul vremilor, anapoda și pe dos...

Vom admite deci o cizelare oarecare între nepot și unchiu în aceste vremuri ncui, când și speța bovină a avut prilejul să evolueze. În goana după căpătuială, ea va avea chiar avantajul celor patru picioare, pe când bietul om se sprijinește numai pe două.

De aceea vom scrie numele lor, cu literă mare, cum se cuvine unei spețe, ce știe să țină pas cu evoluția.

Boul era bătrân și năpărlit.

Văzuse el multe zile bune în viață, dar, dela o vreme lucrurile, îi mergeau tot mai deandoselea.

Din sumedenia de prieteni, pe cari îi ajutase de atâtea-ori, cu graiul și cu fapta, se pomeni aproape singur, și, cu vremea, deveni ursuz.

Incunjura lumea și se întreținea numai cu doi—trei prieteni, cari îi remăsese ră credincioși.

Ei nu se schimbaseră, păstrându-i aceeași dragoste și aceeași fidelitate bovină. Se întâlnea din când în când, la un scaun de hodină și la un păhar de beutură. Discutau chestiile la ordinea zilei, pe urmă cele științifice și literare...

Vorbeau pe urmă nimicuri, spunând glume și chiar vorbe de spirit.

Intr'o seară, Boul nostru fu întâmpinat cu o veselie neobișnuită la prietenii lui de o deosebită calmitate: „Să trăești — îi ziseră ei — și la mai mare!”

Cum sta nedumerit, prietenii îi întinseră gazeta cu „Ultima oară”. El rămase surprins, simțind cum o mare căldură i se ridică dela inimă. Nepotul ajunsese domn mare... se va gândi, fără îndoială, și la el, la bătrânețe...

— De, zise el distrat, ca să-și mascheze bucuria, mă bucur... Să vedem... În zilele noastre s'au mai văzut oameni cu memorie slabă, cari uită să mulțumească... Să vedem...

Toată noaptea a rumegat, fără să închidă ochii. Iși rumega amintirile. Il vedea pe vițelul, de când era mititel de tot și se sbenguia prin ogradă iar mamă-sa îl chema cu un muget încet, plin de dragoste. Ci el se făcea că nu aude, și fugea în salturi tot mai îndresnțe, cu coada bârlog. Copiii se atineau pe urma lui, dar nu-l puteau ajunge. Abia târziu, când vițelul era obosit, și-i tremurau piciorușele, se apropia de copii, lăsându-se mângăiat pe frunte, și întinzându-și botul, cerșind o coajă de pâine. Iși amintea, cum își spunea atunci: „Da, vițelul e draguț și deștept. Va ajunge departe!”

Iși amintea, cum cu această dragălaşenie, a lui, a fost lăsat să sugă mai îndelung din ugerul mamei, și cum n'a fost pus la jug, deși era mărișor și îi răsăriseră cornițele.

Unchiul îl întreabă odată: „Bine, nepoate, crezi că tot așa ai să trăești? El răspunse șiret: Eu știu un lucru, unchiule: oamenii dau în boul care trage”.

Mare șnapan e nepotul — se gândea bătrânul — dar va duce-o departe mai departe decât mine, care am muncit ca un bou cinstit, și la rudă și la tânjală...

Se gândea acum Boul: ce este de făcut? Să-i trimită o telegramă scurtă, în care să-i scrie: „Mă bucur, nepoate, de situația în care ai ajuns. Când te pot vedea?”

Ori să aștepte, ca el să-l anunțe în câteva șire?

Se gândi să o întrebe și pe doamna vacă. În loc de a suna isbi cu copita în podele. Servitorul intră, mai cuviincios ca alte dăți și întrebă: „Ce dorește domnul?” „Să poștească doamna, să vorbim puțin împreună!” „Dar doamna a plecat — răspunse servitorul — a plecat cu rapidul”. „Și unde s'a dus?” Servitorul ridică din umeri: „Nu știu.”

Boul înțelegea acum. Doamna vacă, aflând și ea de norocul ce dase peste odrasla ei, a

rupt ștreangul dela iesle, luând drumul spre gară.

Mai bine așa — se gândi Boul — ea va netezi drumul. Nu mai trebuia să se ploconească acum în fața nepotului, dar îi va trimite, în zori de zi, telegrama, ca o felicitare fără alte consecințe.

Inchise ochii, gândindu-se că răspunsul nu va putea întârzia mult. Avea acum în el un sprijin, la bătrânețe!

* * *

Spre seară se pomeni cu răspunsul: „Dragă unchiule, te aștept cu drag, ori când”.

Da, sângele apă nu se face — murmură el, emoționat. Luă trenul, dar numai cu clasa patra, cu care era obișnuit.

Nimeni nu ieșise la gară, să-l întâmpine, și cum nu găsi nici un camion, porni pedestru, cu gândul să se abată și pe la un barbier bovin, cari nu funcționau decât la orașe.

Când ajunse la palatul, unde staționa nepotul, portarul ridică sceptra strălucitor, oprindu-l să intre. El arătă depeșa. Portarul deschise poarta cea mare, ploconindu-se până la pământ, salutând militărește: „Trăiți!”

Drumul era deschis. Cerberii, din ce în ce mai mari și mai răi n'aveau încotro; îi deschisă toate ușile zăvorite, până în antișambra boierului, anunțându-l.

Vițelul apăru, cu un zâmbet de porunceală — bătrânul înțelese îndată că nu era tocmai bine-venit — spunându-i: „Cât de mult mă bucur, dragă unchiule, că ai venit... Sunt chiar în consiliu. Treci, te rog în apartamentele de alături. Vei fi singur. Termin repede, și pe urmă stăm de vorbă”.

În treacăt, Boul observă, cu coada ochiului, domnii cei mari și bine hrăniți, cari stau de sfat cu nepotul pricopsit. Așteptarea i se păru cam îndelungată, dar în sfârșit, nepotul apăru, mai radios de data asta. Il întrebă cu un aer protector, cu ce îl poate servi.

Bătrânul nu avea un program precis și încercă ceva, pe urmă Vițelul îi spuse: „Prea bine domnul meu. Îmi vei prezenta o petiție, în care vei arăta ce dorești, și eu, bineînțeles, voi sprijini-o”.

Vițelul avea o înfățișare magnifică. Simțea cum Boul miroase a grajd și a murdărie. Salută cu o ușoară închinare din cap, semn că audiența se sfârșise.

Boul, luă drumul spre gară.

Era necăjit, și o întrebare îi stăruia tot mai mult în căpățina lui de patruped: „Cine m'a pus să mă încurc cu domnii cei mari, chiar dacă ar fi și nepotul meu printre ei?”

Magnificul nepot, putea să spună, dacă ținea la el, măcar atât: „Dragă unchiule, vino să luăm împreună o fleică la grătar, un păhar de pelinaș, pe urmă o porție de otavă, ce a sosit abea azi pe piață”...

Dar n'a spus o vorbă, și el urcă, flămând și setos, în vagonul de clasa a patra.

Când se dete jos din tren, rămase surprins. Cireada întreagă îl aștepta. Un bou bătrân îi rosti câteva vorbe de bun sosit, însoțite de uralele cirezii. Înțelegând gravitatea momentului, spuse și el câteva cuvinte. „Da, fraților, am fost la nepotul meu. E domn mare și mi-a promis totul: livezi, fânațe, tot ce doriți voi- și tot ce doream și eu. Să nădăjduim, că în scurtă vreme, vom ajunge și noi la limanul dorit.”

Uralele izbucniră cu o putere mare. Boul fu ridicat pe umerii tinerilor junci, și numai după multe protestări, reuși să i-se dea drumul, pășind alături de ei, prin praful drumului.

* * *

Trei zile și trei nopți s'a muncit Boul, până să scrie petiția cu slova lui mărunță și tremurată.

Avea ezitări la tot cuvântul. Iși amintea precis, cum nepotul îi spusese „domnul meu” și cum îl concediasă, ca pe un lacheu, cu o ușoară înclinare din cap.

Nu mai putea să se umilească, de-acum. Pomeni deci de drepturile *poporului bovin suveran*, lăsând să se întrevadă, printre rânduri, că și lui îi revenea un rol oarecare, între conducătorii cirezii.

Ceti scrisoarea în fața adunării bovine, și aclamările nu mai conteniau.

Nu se umilise, avea și tot sprijinul obștei.

* * *

Lumea bovină, din locul natal al Vițelului, ajuns boier, aștepta cu neastâmpăr, răspunsul. Boii de incredere, cari se abăteau pela oraș, aveau chiar încredințarea, să tragă cu ureehea, dacă ar adulmece ceva. Dar nu se auzea nimic. Scrisoarea intrase, par'că, în pământ.

După așteptări îndelungate, Consiliul bovin se întruni, pierzându-și răbdarea.

S'au ținut vorbiri incendiare, s'au făcut amenințări cu revoluție, dar Boul, încheind discuția, declară solemn: „Fraților, încă n'a sosit momentul! În ori-ce caz, să avem răbdare, căci aceasta este forța de rezistență a neamului nostru îndelung încercat. Vă declar, că încă mâne am să plec la oraș, și să-l întreb pe nepotul — boier, dacă mai stă de vorbă cu noi, ori să ne vedem de treabă, și să nu mai umblăm după potcoave de cai morți” ...

A fost o explozie de entuziasm, cum nu s'a mai pomenit în neamul bovin!

* * *

Dar socoteala de acasă nu se potrivea cu cea dela târg.

Vițelul — boier era cătrănit rău.

Citise jalba și rămase adânc indignat, la gândul, că și el descindea din acest neam de boi, Ce-și închipuiau acești analfabeți, că lumea rămăsese tot ca pe vremea lui Ciubăr-vodă? Și chiar unchiul, avea aici un rol de instigator ramolit, care își închipuia că lumea nu s'a clintit din loc, rămânând tot la ogrinșile din grajd!

Apasă soneria, spunând secretarului, cu gravitate: „Vei pune petiția asta stupidă ad acta. Pe urmă dacă se mai prezintă Boul acela dela sate, să nu-i dați drumul până la mine. Să-i spuneți lămurit, că nu mai stau de vorbă cu el!”

Boul cel bătrân tocmai nimerise la poartă. Era vesel, căci îl văzuse pe nepotul, când descindea din mașină. Se grăbi, să nu ia altul pe dinainte. Porunca strașnică nu ajunsese până la

portar, și acesta îl întâmpină cu toate onorurile cuvenite.

Rămase înduioșat.

Venise cu porniri de revoltă, și acum înțelegea, că nepotul rămăsese tot vițelușul drăguț de odinioară. Li va vorbi cu binișorul, și cum e băiat bun și cuminte, va scoate dela el, încetul cu încetul, și ceva drepturi pentru cireadă, și o pensie cinstită, pentru el.

Dar porunca strașnică cobora scările, pe când el le urca.

În anti-cameră, domnul secretar se ridică surprins, și-l întrebă:

— Cum ai ajuns d-ta până aici? Pe cine cauți? Boierul nu e aici.

Boul îl măsură de sus până jos.

Cu cine vorbești d-ta așa?

— Cu d-ta, boule.

— Află deci, că eu sunt unchiul boierului, și mă mir că ți-ai uitat de mine. Boierul e aici, căci l'am văzut, cu ochii mei, când a intrat... Și dacă cutezi să îți mai deschizi botul, am să te reped odată, piciule, de mi-i pomeni cât trăiești!

Isbi cu coarnele în ușa nepotului, și întră năvalnic.

Boierul, auzind gălăjia de afară, apăsase soneria de alarmă.

Nu răspunse la salutul bătrânului, și când lacheii năvăliră din toate părțile, boierul întinse copita lui înmănușată, într'un gest de demnitate jicnită, rostind scurt și apăsat:

— Dați-l afară!

DEPARTE...

Pe fiecare cărăruie
Apar, dispar copii în stol,
Cu păru'n vânt, cu ochii negri
Cu brațe arse, creștet gol...

Cu atâta drag, cu atâta grijă
Privesc părinții lor la ei...
— Oricât sunt de frumoși, dar parcă
Nici unul nu-i ca puii mei...

LIVIA REBREANU HULEA.

POEMĂ DE MAI.

EMIL ISAC.

— Copil și mamă dormeau îmbrățișându-se, așa erau ca doi ingerași: unul mai mărișor și altul micuț.

— Ce frumos este copilul care doarme pe sânul mamei! Visul ce resare din îmbrățișarea aceasta, este floare care nu are nume și pe care nu o vedem numai atunci, când ne întoarcem în pământ.

— Și dormea mamă și copil, și cum îi vedeam zimbitori, am uitat că vântul, frigul și foamea îi va trezi.

— Și vântul rece de primăvară bolnavă, i-a trezit. Copilul a început să plângă și spunea tremurând de greutatea lacrimilor:

— Mi-e foame!

— Și din vis nu se coborî tava de argint încărcată cu bunățofi, nu se așternu masă, mamă și copil, simțiră că au ramas în vis. Acolo au fost fericiți, acolo

cerul era al lor, pomii plini de floare, cântecul paserilor alerga cu valurile apei și spuma norilor — iar aci, pe pământul bătrân și nedrept, copilul era bolnav și mama istovită, și amândoi flămânzi și părăsiți.

— Și mama apucă în brațe pe copil, începură să plângă amândoi, mult au plâns, până ce au obosit de frig, de părăsire și de foame și îmbrățișându-se iar au adormit...

— Și se cufundară tot mai adânc în marea visului, care are mai multe bogății decât cerul cu stelele și luna.

— O, dacă nu v-ați mai trezi niciodată, îmbrățișându-vă, v-ați putea urca în soare la izvorul veșniciei, care fășnește, așa simt eu, din iubirea mamelor și a copiilor flămânzi!...

•••••

IL NOVELLINO

C. RADU.

Il Novellino e cea mai veche culegere de povestiri din literatura italiană. E un fel de „repertoriu, sau mai bine zis, o parte din acel repertoriu al povestirilor orale, ale unuia din atîția povestitori sfătoși“⁽¹⁾ — sau cum le zice italienii *be'tavolatori* — cari, la un pahar de vin, într'o petrecere în familie, scoteau carnetul repertoriu, treceau o ochire peste cele scrise și începeau să povestească vreo istorioară duioasă ori veselă după cum eră momentul ori plăcerea ascultătorilor,

Se prea poate ca unul din acești *favolatori*, — care, după limba în care se exprimă, e incontestabil un florentin, — să-și fi însemnat, foarte sumar de altfel, într'un carnet, povestirile cu care aveă de obicei să delecteze pe cei în cercul cărora se găseă; și să se fi gândit să pună acest repertoriu și la dispoziția tovarășilor lui de aceeași profesie.

Iată deci cum s'a alcătuit o carte al căru autor ne-a rămas până acuma necunoscut, deși istoricii literari s'au străduit să atribue acest *Novellino* la diverși scriitori italieni din veaurile XIII și XIV: Brunetto Latini, Francesco da Barberino, Andrea Lancia, Frà Guidotto da Bologna.

Contestarea autorului nu atrage însă după sine contestarea valorii, atât istorică cât și literară, a acestei prime culegeri de povestiri din literatura italiană.

„Nu s'ar putea inchipui — spune Sicardi — nu s'ar putea inchipui o carte mai reprezentativă decât aceste *Novelle Antiche*, pentru acea lume medievală, care are pentru noi atâta farmec și care se închise pentru totdeauna cu figura incommensurabilă a lui Dante“.⁽²⁾

Care e subiectul acestor *Cento Novelle An-*

(1) Enrico Sicardi: *Introduzione a „Le Ciento Novelle Antiche“ (Il Novellino)* Biblioteca Romanica No. 71-72, Strassburgo, Heitz, p. 8. (2) E. Sicardi, *Spc. cit.*, p. 14.

fiche („Il Novellino“) ne spune însuși anonimul lor autor:

„Questo libro tratta d'alquanti *fiori di parlare*, di belle cortesie, e di be'risposi e di belle „valentie et doni. secondo ke per lo tempo pas-sato, ànno fatti molti valenti huomini“.⁽¹⁾

Găsim: episoade romanești sau istorioare franțuzești, narațiuni latine și medievale, vieți ale trubadurilor, povestiri biblice, legendele cavale-rești, întâmplări contemporane, zicători și glume.“⁽²⁾

Fie că sânt continuarea unor tradițiuni din antichitate și amestecate de popor cu faptele con-temporane, fie că sânt povestiri cu anacronisme făcute de „giulori“ (lăutari medievali) din necu-noașterea istoriei, ori chiar voite, tocmai pentru ca să provoace răsul acelor nobili castelani și prinți cari ounoșteau probabil acele evenimente de care erà vorba, — fapt cert e, că acestea erau foarte distractive.

Uneori stilul e lipsit de culoare și de căl-dură, alte ori e vioi și clar; în genere e concis, istorisindu-ni-se multe lucruri în puține vorbe; și aaeastă formă laconică concentrează interesul anecdotic asupra unui punct, mărindu-i efectul narativ. Alte povestiri se sfârșesc cu o vorbă de spirit sau cu un răspuns bine găsit.

Din NOVELLINO.

Aci se povestește cum Domnișoara de Scalot muri de dragoste pentru Lancialot de Lac.

O fiică de mare vasal se îndrăgosti peste măsură de Lancialot de Lac; dar el nu voia să-i dea iubirea sa pentrucă i-o dăduse reginei Ginevra.

Atât de mult iubi dânsa pe Lancialot încât din această pricină ajunsese să moară. Dar mai înainte de aceasta ea porunci ca atunci când sufletul său va plecà din trup, să se inzeșteze o luntre, bogată, acopetită cu un *sciamito*⁽³⁾ roșu, și înăuntru să se așeze un pat așternut cu bogate și nobile cuverturi de mătase, înpodobit cu bogate pietre prețioase. Corpul său să fie așezat pe patul ace-sta, după ce dânsa va fi gătită cu cele mai nobile vesminte, cu o frumoasă coroană de aur și pietre prețioase pe cap, și încinsă cu o bogată cingă-toare și o pungă. Și în acea pungă erà o scrisoare cu cuprinsul de mai jos... Dar mai întâi să vor-bim de ceeace s'a întâmplat înainte de scrisoare. Domnișoara muri de dragoste. Urmă ceeace spu-sese ea despre luntre, care, fără pânze, fără vâslă și fără conducător fu pusă pe mare. Marea o conduse la Camalot. Luntrea se opri la țarm. Ajunse vestea la Curte. Cavalerii și Baronii se scoborâră din palat, ba chiar și nobilul rege Ar-tur veni în port: și tare se minună cum luntrea aceasta fusese adusă aci fără vreun cărmaciu. Regele intră în luntre, văzù pe Domnișoara și împodobirea. Deschise punga, găsi scrisoarea a- ceea. Ceti: „Tuturor Cavalerilor Mesei Rotunde le trimite sănătate această Domnișoară de Scalot, cum se cuvine celui mai de seamă neam din lume. Și dacă vreți să știți pentru ce eu mi-am dat sfârșitul, aflați că aceasta e pentru cel mai bun cavaler din lume, dar cel mai rău crescut, adică pentru Domnul Lancialot de Lac care nu știu să-mi prețuiască într'atât dragostea, încât să fi avut milă de mine. Și astfel, vai mie! am murit din pricina înflăcărarei mele iubiri, după cum puteți vedea și dumneavoastră.“

Tradusă de C. RADU.

¹⁾ Ediția Sicardi, din „Bibl. Romanica“ No. 71—72, p. 27.

²⁾ M. Scherillo, *Le origini e lo svolgimento della letteratura italiana*. Milano, Hoepli, 1919; vol. I, p. 646.

³⁾ *Sciamito* erà o stofă de origină orientală. (Lat. mediev. HEXAMITUM dela grec. med. Xamitos sau Hexamitos = șease fire, adică stofă în șease lfe). Se fabrică și în Italia la Veneția, Bologna și Florența.

Revoluția

(Fragment de roman) TEODOR MURĂȘANU

Lui Niculae Măgură, în câteva rânduri, i se păru că prea mulți soldați îi trec pe la poartă, având cu ei întreg echipamentul de campanie. Pe acelaș drum de țară au mai venit ei în concediu nenumărați combatanți de pe toate fronturile. Niciodată însă nu s'au nemerit mai mulți, ca în după amiaza asta de toamnă, cu soarele galben și cu natura inspăimântător de pustie... Dar nu prea dete atenție aceluia început de curiozitate, care îi țâșni deodată, undeva, în adâncurile sufletului...

Spre seară apărură botece de femei, de bărbați și de soldați, trecând pe drum înainte, mai mult în fugă, par'că s'ar pătorece ceva neobiceiuit înapoia lor. I-se păru apoi că în mai multe puncte din sat vede acelaș lucru. În ochi îi fulgeră o arătare. Dar nu se putu lăsa târît de iluzia de-o clipă.

Odată cu coborîrea lumii de întunec înșă, sufletul îi rămase înfrânt, și în întreagă ființa îi năvăli realitatea de afară, din lume. Ca într'un ciudat dans încă necunoscut și neînvațat de nimeni, siluetele soldaților, ale femeilor și ale bărbaților de toate vrăstele, mergând în goană în toate direcțiile, se înmulțiră deodată. În depărtări se descărcară arme. Bubuiturile avură ecouri de spaimă și fior, repetate de ecourile vânturilor și de tăcerea pădurilor. Apoi altele, și altele, fără număr, fără comandă și fără socoteală. Întăiește răcnete involburate, sălbătăcite străpunseră întunecul coborît grabnic și se isbiră vertiginoase de ferestrele popii.

— Ce să fie!? se întrebă preotul, oprindu-se în mijlocul camerei și privind fix la preoteasă.

Preoteasa avea zugrăvită spaima pe toată fața. Ea nu putu vorbi câtva timp de groază. Dar amândoi soții pricepeau perfect de ce poate fi vorba. Un singur lucru îi necăjea și-i indispucea grozav: de ce nu i-a anunțat nimeni din sat ce se pregătește... Ori poate că nimeni nu știa înainte!?

Se făcuse atât de întunec și în odaie. Un timp oarecare gândiră că ar fi bine să nu aprindă lampa. Dar scâncetele băiețelului, care începu să se miște în leagăn, fără astâmpăr, îi determină să facă o zare de lumină de candelă, într'un colț al casei. În vârful degetelor, preotul ieși apoi

în coridorul bătrân și ros de vremuri, și ascultă acolo un răstimp, cu răsufllarea oprită, vuetele ca de ape mari și de mari primejdii ce se ridicau din mijlocul satului din văzduh, de peste dealuri și par'că, de pretutindenea...

Cum sta așa, cu ființa subștiată, prin întunec apăru o mogâldeată, gâfâind:

— Care-i acolo!? îi ieși preotul înainte cu multă agitație în glas.

— Io, domnule mă rog, io Culiță!

— Măi Culiță, da' ce-i prin sat!?

— Rău, domnule mă rog, rău de tot!

— !?...

— Au venit acasă toți mobilizații. Sparg magaziiile și făgădale și trag cu puștile în sus, par'că ar fi capătul lumii. Zic că s'o gătat bătaia, și amu-i lumea lor...!

— Așa zic!

— ... Și mai zic că-i gata cu puterea Ungurului. Se face Românie și pe aici...!

Sufletul preotului se cutremură ca de-o cuminecătură mai pe sus de fire. Inima începu să-i svâcnească cu putere. Sângele îi înăbușia răsufllarea. Își duse mâinile la tâmples și repetă în sine cu sete: Se face Românie și pe aici!

— Să stea domnul părinte acasă. Zău! Să nu ieasă. Zice badea Căvălaș că vine dumnealui incoace mai târziu...!

... După primele senzații de cutremurare fulgerătoare, acum o sguđuire ca un cutremur de pământ începu să-i biciue trupul aprins. Gândurile îl răpiră în înălțimi amețitoare. Îi venia să strige, să țipe, să joace de-o bucurie nebună, în vreme ce buzele îi repetau mereu: Românie, Românie!

În lăuntru îi explică emoționat Tincuței ce se pătorece în lume. Amândoi savurară dulceața minunii. Apoi rămaseră într'o contemplare mistică, ascultând din nou fierberea nopții.

În sat, chiotele și vuetele își continuau hora într'un ropăit de arme și de cântece. În trei margini de sat, ca la o poruncă, se înălțară spre cer brațe gigantice de vâlvătai apocaliptice. Lumina lor avea ceva fioros și straniu...

* * *

N'au închis un singur ochiu toată noaptea. Huetele, impușcăturile, exploziile de granate și fumegările focurilor aprinse în mai multe părți de

sat nu se liniștiră nici ele până în zorile albe...

Preotul le-a privit mult timp dela fereastră, și în suflet și-a ogliindit întreagă icoana celor ce se petreceau afară.

— Fiores lucru, greșos lucru, ...! murmură el printre dinți în câteva rânduri. Încercă să-și dea seama cum au putut fi lăsați acasă militarii așa cu arme, cu granate și cu tot echimamentul de războiu, și nu-și putu explica.

— Foarte ușor — îl ajută scurt preoteasa, — ei nu s'au mai cerut dela nime, au plecat!

În această ordine de idei, îi veniră în minte faimoșii matadori ai satului: Arpad, primarul și ceilalalți, despre, care știa cât de mult îi au la inimă sătenii. Încercă să-și dea seamă ce s'a putut alege de ei, și nu putu... La un moment își puse în gând să plece în sat, să vadă ce-i pe acolo. Se împotrivi însă Tincuța, cu toată hotărârea, și renunță.

În sfârșit, la geamuri fulgerară cele dintâiu vergi de lumină. Par'că ar fi scăpat dintr'o temniță cu sufocări în gât, pieptul i se umplu de viață, plămâni îi răsufară cu o ușurință uimitoare.

Năvăli pe ușă afară, cu sete, cu patimă. Dete cu ochii din nou de Culiță. Nu dormi nici prașcăul ăsta toată noaptea. Din mijlocul satului se mai repetau încă bubuituri și prăbușiri tâmpite de uși ce se sparg cu anevoință.

— Ce s'a mai petrecut în sat, mă băiatule!? Nu te-ai arătat cât a fost noaptea de lungă.

— Da'ia cătanele caută după notar și după primar. Zic că să le dea pensia nevestelor. Da' nu-i găsesc nicăiri. Nici nu le-ar fi moale, să deede de ei...! o incurcă flăcăul somnoros.

În porțiță se ivi bădicu Căvălaș. Se vedea de departe că-i ospătat. Dar se ținea drept. Fața îi era puțin roșie, înflăcărată. Ardea ca după un chef. În ochii lui, din adâncimi, sclipia o fosforescență stranie. Când se apropie bine de preot, tuși cu înțelesuri și dedesupturi multe:

— Veseleș-te, veseleș-te părinte, că mărirea Domnului peste noi a strălucit!

— Cumu-i bădicule!?

— Bine domnule părinte! Acuma-i chiar bine! Aha minunat!... Da' dumnealor au șters-o! Și bine au făcut!...

— Și dumneata te-ai răsufat, bădicule!?

— Răsufat, părinte, chiar m'am răsufat! Ce am așteptat, am căpătat, ce-am dorit, am dobândit... „De-acum pot muri ferice“, cum zice diacu în cântecului...! O leacă de răutate și stricăciune poate că s'a făcut. Da' las că nu-i rău, bine că nu s'a făcut moarte de om!

... Și acuma știi părinte de ce am venit la dumneata?

— ?!

— De acuma s'a isprăvit cu ce-a fost! Să vii, să mergem între oameni, până nu încep să facă prostii. Oamenii lăsați de capul lor se îndobitocesc, se sălbăcesc. Zău așa!

Heinrich Heine

CÂNTEC

**Mai pune-mi pe inimă mâna, draguță,
Auzi tu cum bate'n a ei chiliuță?
E — acolo — un dulgher ce mereu ciocănește
Și fără cruțare sicriu îmi cioplește.**

**Tot ciocăne ziua și noaptea cât ține
Că somnul de mult nu se prinde de mine
Oh, meștere, mântue-ți lucrul de zor
Să pot mai de grabă să mor.**

Trad. de I. CONST. DELABAIA

Insemnări asupra științei.

NICOLAE MĂRGINEANU.

De obicei se crede că progresul unei științe, spre deosebire de cel al filosofiei și mai ales de cel al artei, înseamnă totdeauna un mers continuu, într'o singură direcție, bine delimitată, fiecare adevăr însemnând un pas nou, mai departe, față de cele anterioare. E o părere cu totul greșită ! Un atare mers **uniliniar** și **continuu** e cu totul strein științei. Oricare știință, luată într'un moment dat, are la bază o pluralitate mai mare sau mai mică de școli, care socotesc a găsi adevărul în direcții foarte felurite, adeseori opuse și oricare știință, socotită în devenirea ei, înseamnă o permanentă revoluționare și răsturnare de principii și legi. Cele mai multe adevăruri științifice — adevărurile științifice mari în deosebi — reprezintă prea puțin un act de continuitate față de adevărurile precedente, cât mai ales un act de înlocuire. Afirmățiunile pot fi verificate cu cea mai mare ușurință prin fapte, începând cu științele cele mai exacte și mai cantitative, cum e geometria și astronomia de ex., și terminând cu științele mai puțin exacte, mai puțin cantitative și mai mult calitative, cum e biologia, psihologia și sociologia.

Nu există problemă mai importantă de geometrie ori astronomie, asupra căreia divergența între teorii să fie cu totul inexistentă, ea trecând ca un adevărat „adevăr absolut” unanim acceptat. Divergențele, mai mari sau mai mici, sunt totdeauna existente. Să ne gândim numai la lupta dată cu atâta tărie în timpurile moderne între reprezentanții geometriei euclidiene și reprezentanții geometriei neo-euclidiene. Nimic mai simplu — se pare — decât demonstrarea imposibilității întilnirii a două linii paralele. Așa ceva, prin natura celor două paralele, e doar o absurditate ! Două paralele, care se întilnesc nu mai pot fi paralele. E atât de evident de logic pentru mintea oricărui laic ! Și totuși imposibilitatea și absurditatea aceasta e numai pentru lumea streină de matematică. Cei mai distinși și mai reprezentativi gânditori matematicieni ai timpurilor contemporane s'au obișnuit complet cu posibilitatea aceste imposibilități și cu logica acestei absurdități. Acest exemplu pentru coexistența a două adevăruri opuse. Un altul pentru opoziția dintre două adevăruri

științifice în succesiune, cind unul urmează celuilalt. Astronomia antică are la baza sa ideea că pământul e în centrul Universului. Timpurile moderne, prin concepția coperniciană, au schimbat cu totul atitudinea. Pământul nu mai e de loc în centrul Universului.

Exemplele se pot înmulți cu altele din fizică, chimie etc. Amintim doar concepția lui Einstein a fizicii bazate pe patru dimensiuni, care coexistă cu fizica clasică, bazate pe trei dimensiuni și pentru care Universul nu mai e un agregat infinit de părți și elemente, ci un tot unitar, bine definit și conturat. Lucruri asemănătoare cu alte multe concepții. Coexistența teoriilor și școlilor fizice, în comparație cu cea a școlilor din geometrie, e chiar mult mai mare. Ea e și mai mare în biologie și culminează în psihologie și sociologie. Socotind, de ex., numai școlile psihologice germane și numărul lor se apropie către douăzeci, chiar peste. În cadrul directivei naturaliste, de constituire a psihologiei ca știință a naturii, alături de psihologia asociaționistă (Ebbinghaus, Mach, Ziehen, G. E. Müller etc.), avem psihologia funcțională a lui Brentan, psihologia eului lui Lipps, psihologia calităților structurale (Ehrenfels, Meinong), psihologia configurației (Berlin), psihologia întregului (Lipsca), psihologia eidetică (Jaensch) etc. În cadrul directivei spiritualiste, care vreau fundarea psihologiei ca știință a spiritului, în opoziție cu științele naturii, alături de Dilthey avem pe Spranger, Jaspers etc. În sinul directivei biologice și vitaliste alături de Driesch, e Freienfels și W. Stern. Unde mai punem directivele unilaterale ale lui Freud, Adler, Jung, caracterologia psihologică a lui Klages etc. apoi caracterologia biologică (Kretschmer, Mathes, Ewald etc.). Fiecare din aceste școli socoate a găsi adevărul numai într'o direcție sau alta, care e specifică numai ei nu și celorlalte. Mulțimea școlilor sociologice e și mai mare decât cea a școlilor psihologice. Aproape atâtea sociologii, citi sociologi ! Din acest motiv o seamă de gânditori chiar neagă sociologiei caracterul, de știință pozitivă.

**

Adevărul științific, după părerea unanim acceptată în lumea laică, se identifică cu cunoașterea exactă, absolută chiar, despre o realitate oarecare. E și aceasta o iluzie și o mare eroare. Adevărul științific departe de a fi o **redare** a unei realități ori existențe, e mai mult o **creație** a individului, grație căreia el își **reprezintă** o realitate sau o existență oarecare. Incercăm în această privință unele precizări.

Știința înseamnă o îndelungată și migăloasă operație de observare a fenomenelor, de descriere și clasificare a lor, cu scopul reducerii desfășurării lor, la o serie de legi și principii comune. Pentru ca toate aceste operații să aibă loc, știința presupune drept o condițiune prealabilă ipoteza existenței unei lumi, în funcție de care sunt fenomenele, pe care le observăm și descriem. Avem noi motive absolut sigure pentru admiterea existenței acestei lumi? E un singur răspuns cu putință: n'avem. În cele din urmă admiterea existenței unei lumi, funcție de care sunt fenomenele, e un **act de credință, nu de raționament**. E ciudat și paradoxal, dar așa e. Cunoașterea științifică, prin excelență rațională, presupune la începutul ei un act de credință. Înainte de a cerceta rațional lumea, **trebuie să credem** că lumea, pe care o cercetăm, există.

Dar pentru a face știință simpla credință în existența lumii exterioare nu ajunge. Mai e nevoie să admitem că fenomenalitatea acestei lumi e în perfectă conformitate cu anumite legi și anumite principii, unele și aceleași totdeauna, care nu se schimbă. Mai avem nevoie să credem că această fenomenalitate e supusă unui strâns **determinism**. Mai e necesară credința că lumea e un **cosmos**, nu un **haos**. A dovedit cineva aceasta? Evident că nu. Afirmarea determinismului rigid al cursului fenomenelor presupune cunoașterea totală a acestor fenomene. Ori lucrurile stau cu totul altcum. Cunoaștem numai unele părți fragmentare, care ne au dus la ipoteza determinismului universal al lumii, iar în baza acestei ipoteze încercăm cunoașterea fenomenelor. Până la completa și definitivă cunoaștere a lumii și a verificării ultime a determinismului ei, ideea determinismului universal e și rămâne însă o ipoteză, un act de credință.

Ideea existenței lumii și a determinismului de producere a fenomenelor ei nu sunt însă singurele acte de credință, singurele „creații” ale

individului. Odată existența lumii ca un cosmos ordonat și regulat admisă, urmează cercetarea ei. Cercetarea științifică a acestei lumi înseamnă precizarea cunoașterii laice despre lume. În consecință citeva cuvinte asupra cunoașterii laice obișnuite.

Cunoașterea laică nu e nici pe departe o simplă reoglindire și redare obiectivă a lumii, ci e permanent o operație de prelucrare și nouă elaborare a materialului venit pe căile sensoriale și nervoase dela această lume. Această prelucrare și elaborare e făcută în baza unei serii de forme și categorii generale de cunoaștere, date unele și același în fiecare individ, precum și în baza experienței și dispozițiilor native individuale, specifice fiecărui individ. Ideea de spațiu, timp, substanță, cauzalitate, finalitate etc. sunt tot atâtea tipare generale, în care și prin care elaborăm și transformăm impresiunile venite dela lumea dinafară, în care și prin care ordonăm și structuralizăm unitar aceste impresii. Prin aceasta cunoașterea lumii departe de a fi o **redare** a lumii, e prin excelență o „**reprezentare**”, a ei, în forme mai mult sau mai puțin schematice și simbolice. E cazul perfect analog cu reprezentarea unei regiuni geografice printr'o hartă.

Condiționalitatea acestei „reprezentări” e dublă. Felul și natura reprezentării depinde de individul cunoscător de tiparele sale de cunoaștere și de materialul de cunoaștere, de lumea ca atare, dela care acest material vine. Ea e totdeauna produsul neîntreruptei interferențe dintre individ și lume, dintre formele, categoriile și dispozițiunile de cunoaștere și dintre materialul sensorial al lumii.

Cași cunoașterea laică cunoașterea științifică. Operația științifică nu înseamnă nici ea atât reoglindirea obiectivă a unei realități, cit creierea unei noi realități simbolice și figurative, prin care ne reprezentăm realitatea. Ea e o traducere a realității concrete și intuitive a faptelor într'o realitate abstractă de legi și principii, care nu pot fi socotite atât ca expresii spontane a faptelor, cit ca o proiectare a spiritului nostru.

* * *

Înțelegind cunoașterea științifică ca un produs al interferenței dintre individ și lume, existența diferitelor școli și directive în cadrul fiecărei științe devine foarte explicabilă. Pentru aceasta

e necesară doar o scurtă considerare a naturii individului și a lumii.

Fără îndoială formele și categoriile generale de cunoaștere, socotite pe plan general, sunt aceleași pentru toți indivizii. Cu toate acestea nu se poate nega că ele îmbracă anumite nuanțe și aspecte dela un individ la altul, în legătură cu structura sufletească înăscută a individului, cu tendințele sale vitale de bază și cu structura lor, precum și cu experiența individului în contactul cu lumea. În baza acestor fapte lumea, socotită ca obiect de cunoaștere, una și aceeași pentru toți indivizii, îmbracă o haină sau alta, dela individ la individ, în conformitatea cu structura sufletească a individului, precum și cu întreaga sa experiență. Aceasta un motiv de variație a concepțiilor științifice. Mai există și al doilea. Lumea e o existență de o infinită complexitate, cu infinite laturi. Fiecare știință studiază o latură sau alta, neputând cuprinde cu înțelegerea sa deodată toate laturile. Numai cât chiar și această singură latură, în care individul așazicând se specializează e atât de complexă, cu atâtea nuanțe și aspecte, încât nimic mai natural, ca în cadrul fiecărei științe să ia naștere o serie de ramuri și directive, preocupate mai mult de un aspect sau altul al fenomenelor. În acest mod individul nu numai că se specializează într-o ramură sau alta a fenomenelor disciplinei sale științifice, dar ajunge și la o serie de principii mai mult sau mai puțin specifice și proprii respectivului aspect, aceasta mai trebuie adăugat tendința inerentă oricărui om de știință — om și el ca toți oamenii, deci ființă cu slăbiciuni și imperfecțiuni — de a privi prin prisma principiilor speciale domeniului, de care s'a ocupat, întreg domeniul larg al disciplinei sale științifice, dacă nu întregul Univers și vom înțelege ușor cum și din acest motiv, dependent de natura domeniului de cunoaștere, ajungem din nou la o pluralitate de concepții, de un caracter mai mult sau mai puțin diferit.

Acțiunea celor doi factori: individ și lume nu e o acțiune izolată, distinctă, ci o acțiune perfect convergentă și contopită, care nu poate fi separată decât în abstracțiunea minții noastre. E vorba de acțiunea a doi factori, care se întregesc reciproc. Individul uman e îndreptat în spre un domeniu sau altul de fenomene, precum și în spre un aspect sau altul al acestor fenomene,

determinat fiind de structura sa sufletească. Odată orientat în spre un anumit domeniu, în baza structurii sale sufletești, înțelege și explică acest domeniu în baza unor principii dependente în foarte bună măsură de natura ca atare a fenomenelor, precum și de firea sa individuală. Totul e convergență armonică; totul e întregire organică.

În cadrul unei științe nu există o singură directivă și o singură școală, nici mai multe, fiindcă nu e vorba de studierea fenomenelor sub un singur aspect, din spre o singură latură, de mai mulți indivizi, perfect identici ca natură și facultăți de cunoaștere, ci e vorba de studierea fenomenelor sub diferite aspecte, de diferite personalități, cu alte și alte structuri sufletești. Sub această perspectivă largă socotind lucrurile, deosebirea dintre diferitele directive și școli din cadrul unei discipline științifice nu numai că e perfect explicabilă, dar e și binevenită, uneori chiar necesară. Desprindem unele motive.

De fapt motivația diferitelor directive științifice fiind cea de mai sus, între diferitele directive departe de a exista opoziție și antagonism de netrecut, există o reală și eficace acțiune de întregire reciprocă. Un singur exemplu. Oricâtă deosebire principală ar fi între directivele psihologiei conștiinței (psihologia asociaționistă, psihologia calităților structurale, etc.) și psihanaliza lui Freud ori psihologia lui Adler etc., nu poate fi totuși negat faptul că aceste directive se întregesc perfect, unele studiind mai mult conștiința, altele mai mult inconștientul etc. Deasemenea oricâtă deosebire ar fi între întreaga psihologie germană, preocupată întâiu de toate de conștiință și interior și între psihologia anglo-saxonă, preocupată întâiu de toate de comportare și exterior, nu poate fi negat și faptul că tocmai prin aceasta cele două mari directive psihologice moderne se întregesc reciproc etc.

Existența pluralității de școli științifice nu numai că e binevenită, aportul diferitelor școli întregindu-se reciproc, dar ea e socotim-deadrep-tul necesară. Nimic mai prielnic progresului științific decât discuția determinată de divergența de păreri! E ceea ce recunoaște fiecare, care are un real contact cu știința! În discuție ideile și principiile, rezultate din fapte, se conturează și cristalizează mai bine și mai clar, decât în oricare altă operație!

Din acest motiv fabula cu inelul caufului din Natan Cel Înțelept al lui Lessing e deosebit de semnificativă și pentru mulțimea școlilor științifice nu numai pentru mulțimea religiilor. Fiecare din cei trei feciori ai caifului moștenise un inel și fiecare credea și se purta cașicând singurul adevărat ar fi inelul său. A izbucnit apoi conflictul și au ajuns în fața judecătorului.

Judecătorul, pus în situația de a decide care era inelul cel adevărat, a spus: „Acela, pe care fiecare din voi îl credeți ca fiind adevărat”. Semnificația soluției judecătorului e reală și pentru școlile științifice. Fiecare școală e adevărată și pe drumul bun, cu condiția ca reprezentanții ei să creadă aseasta.

Un împrumut*

Eram pe-atunci popă la două sate, în Munții Apuseni. În munții aceia frumoși, cu stânci prăpăstioase și murmur de isvoare, cu mândra lor haină de fag și mesteacăn, mi-am petrecut opt ani ai vieții mele. În munții aceia cu poezie multă și grâu puțin, am pus întâi în practică învățăturile primite dela bunul meu duhovnic din seminar. De câte-ori urcam vre-o stâncă de câteva sute de metri, respirând din greu aerul sănătos și proaspăt, și ducând vre-unui bolnav sfânta împărtașanie, repetam în gândul meu aceste frumoase învățături:

— „Fiți blânzi, milostivi, curați la inimă și răbdurii, și iată, plata voastră multă va fi în ceruri!”

Cât de bine era la munte! Apa ce o beam atunci, plătia — un milion de lei păharul.

— Apa asta, apa asta, — exclamam, sorbindu-o cu neșaf. Cine bea din apa asta, la ce mai dorește și mâncarea?

Ce păcat, că milionul era ideal, iar exclamațiile... simple strofe din poezii impresioniste, fără ritm și fără rimă. Despre aceasta mă convingeam de câte-ori ne era pe isprăvite grăul. Să mă fi văzut atunci cum îmi frecam mâinile și cum puneam, în duett cu preoteasa, lumea la cale!

Intr'o Vineri seara, tocmai când mă gândiam, că oare n'ar fi bine dacă din plata cea multă pe care mi-o pusese în prospect bunul meu duhovnic, s'ar da și pe acest pământ vre-o mică anticipație, preoteasa mă bătu pe umăr, aruncându-mi o privire plină de înțeles.

— Îți cunosc gândul, — îi zisei, — prinzându-o de mâni. Nu mai avem ce duce la moară!

Din amintirile unui preot.

— Nu, — îmi răspunse ea — nici măcar un grăunte. Iar pânea, e pe isprăvite...

— Stai numai, — reluai eu, tăindu-i vorba. Imi scosei portofelul și îi golii întreg conținutul pe masă. Număratul n'a fost de lungă durată, vă asigur. Am mai adăogat o înmormântare ce-aveam s'o fac a doua zi, strigând vesel:

— Iată, prețul unui sac de grâu! Marți mă duc la târg și-l cumpăr... Iar pân'atunci mai înodăm noi cumva...

O veselie copilărească se întipări pe fețele noastre (eram tineri atunci) și, puserăm capăt... consiliului familiar. Noaptea, în vis, vânturam într'o șură grâu de cel mai bun, curat ca aurul. Și grăul era al meu...

* * *

Dumineca următoare eram de rând la al doilea sat. Cu o traistă la mână plecai vesel, gândindu-mă la Evaghelia zilei. O știam aproape pe de-a rostul. Recitam în gând două trei stichuri, apoi mă gândiam: câte prescuri vor fi la liturghie? Și treceam la stihul următor. Tot așa și iar așa. Părea că am un nevăzut tovarăș de drum, care îmi șoptește mereu că mă voiu întoarce acasă cu traista plină...

— Cum se va bucura preoteasa, — gândiam, tocmai când am intrat în sat.

Nevăzutul meu tovarăș a avut dreptate. Nici n'am început bine utrenia, când, paraclisierul deschise ușa de miază-noapte a altarului, aducând două prescuri frumoase. Iar când am ajuns la sfârșitul utreniei, pe masa punerii înainte se ridicase un mare mușunoiu de prescuri. Tocmai șaptesprezece. Doamne iartă-mă, dar, s'a întâmplat ca un om să aducă o prescură tocmai

* Din volumul ce va apărea încurând.

când citeam o ectenie mică. Viu e Domnul, că am citit-o mai cu inimă.

Și totuși, vedeți, liturghia de-atunci, pare că a fost cea mai sfântă liturghie a vieții mele. Am cântat-o, în triluri drăgălașe. Iar predica ce-am rostit-o, dacă ași fi scris-o, ar fi o capodoperă de oratorie, vă asigur. Când ieșeam în ușa altarului ca să spun oamenilor cuvintele păcii, îmi venia să mai adaog la textul liturgic:

— Meritați aceasta pace, dragii mei. Ați soluționat astăzi o criză grea...

Înfărșit, după liturghie, am dat cântărețului cinci prescuri, paraclisierului două, iar cu celelalte zece mi-am umplut traista. Și vesel, vesel, luând traista în mâna dreaptă, pornii către casă.

Mergeam mai repede ca de-obicei, cu toate-că traista era grea. Dar voiam s'ajung acasă cât mai curând, ca să se bucure preoteasa. Șuierând mereu cântece de veselie, mă bucuram și eu de bucuria ei. Străbătuți ca vântul doi kilometri.

Când să ajung la al treilea, văzui în depărtare doi oameni, cari înaintau către mine, gesticulând. La vre-o douăzeci de pași de mine, ei se priviră prelung și se opriră, așteptându-mă.

— Domnule părinte, — zise unul din ei, aținându-mi calea, fii atât de bun și dă-ne și nouă o prescură...

— O prescură? — făcui privindu-i speriat și scăpând traista la pământ...

— O prescură, domnule părinte, — adăogă celălalt. Avem drum lung și ne-a ajuns foamea...

— Hm, o prescură, — oftai eu din adâncul pieptului, și îi fixai pe amândoi din creștet până în tălpi.

Erau oameni bine făcuți, sănătoși. În ochii lor citii o leacă de perfidie, dar pe fața lor nici-cum nu puteam citi foamea. Dimpotrivă, păreau prea, prea sătui.

— Acești oameni mințesc, — mi-am zis, hotărându-mă să le refuz cererea. Dar, mâna mea cea dreaptă a protestat, și după vechiu-i obicei s'a plecat la traistă, a desfăcut-o și a scos... tocmai prescura cea mai frumoasă...

— Dumnezeu să-ți răsplătească, domnule părinte, — strigă cel dintâi, apucând vesel prescura.

Iar eu, mai făcui și ceialtați trei kilometri cu capul plecat în pământ și gândindu-mă... ah, nici nu mai știu la ce mă gândiam...

De întâmplarea aceasta nu mi-aș mai fi adus aminte. A fost doar un prea neînsemnat episod al vieții mele. Dar, a venit războiul cu durerile lui. La târg nu se mai găseau cereale, nici ieftine, nici scumpe. Din când în când, enoriașii mei cu popă cu tot, luau Ardealul de-alungul, după de-ale gurii. Când vre-o femeie aducea prescuri, să le slujesc pentru bărbatul ei dus departe, în primul moment mă cutremuram.

— Cu câtă greutate va fi ajuns femeia aceasta la grâu, — gândiam, aruncându-i o privire compătimitoare.

În celalalt moment însă, mă uitam la prescură, și, râdea sufletul în mine. Îmi erau mărișori acum, și copilașii. La liturghie mă rugam pentru cel dus departe din toată adâncimea sufletului meu.

În anul al treilea al războiului, câțiva enoriași mi-s'au întors din prinsoare rusească. Aduceau și ei prescuri ca să le fac liturghie de mulțumită pentru fericita lor intoarcere... Iar într'o dimineață, pe la răsăritul soarelui, un om din al treilea sat veni cu patru prescuri mari, frumoase.

— De ce-ai adus patru? îl întrebai, acum, când atât de cu greu ajunge omul la grâu? Ar fi fost de-ajuns una...

— Așa a fost voința mea, — îmi răspunse omul, zâmbind și ridicând din umeri. Dumnezeu a fost prea bun cu mine...

— Hm, — mai făcui eu, și plecarăm amândoi la biserică.

Cât a ținut liturghia, omul a stat mereu în genunchi. Când ziceam „Pace tuturor“, îi aruncam o privire fugară. Simțeam o ușoară tremurătură în mâna dreaptă, iar în minte-mi, se desena pare-că un mare semn al întrebării.

— Când am mai văzut eu pe acest om?

După liturghie a venit acasă la noi și mi-a plătit bani, ca să-l pomenesc la biserică, vreme de un an. Apoi, strângându-mi mâna, grăi:

— Și acum domnule părinte, să-ți spun: de ce-am adus patru prescuri. Nu patru ar fi trebuit să aduc, ci patru zeci și patru...

— De ce?

— De ce? Îți mai aduci aminte, de când te-am întâlnit în drum și mi-ai dat o prescură?

— Așa-i, așa-i, îi răspunsei, zâmbind și oftând în același timp...

— Dumeea/a crezi că eu atunci am fost flămând?

— Nu, asta n'o cred.

— Nici să n'o crezi. Atunci păcatele mele, veniam cu tovarășul meu pe drum și te-am văzut de departe...

— Iată, popa dela Valea-Lată, zise el, vine cu traista plină de prescuri. Dar nouă, știu că nu ne-ar da una, nici să ne vadă crăpând...

— Ne va da, îi răspunsei eu. Hai, punem rămășag că ne va da...

Puserăm rămășag, și cum știi, îl câștigai...

— Hm, făcui eu acum, dar știi bade, că atunci era aproape să pierzi rămășagul?

— Știu, îmi răspunse. Eu te-am văzut doar, cum lupți cu dumneata însuși...

Rămășagul l-am băut la crășma din Săcătura... Dar să mai știi, că de-atunci n'am mai băut nici măcar un strop de băutură bețivă... Mi-am

adus aminte, că am mințit în fața dumitale, că să câștig rămășagul... și... că am băut în crășmă prețul unei prescuri slujite la altar... Imi era rușine de mine insumi... nici nevastei nu i-am spus de întâmplarea cu rămășagul... Acum... vezi, ți-am întors împrumutul...

— Fie lăudat Dumnezeu, incheiai eu simțind că mi-se umezesc pleoapele...

După câțiva ani, am fost transferat la o parohie dela țară. Ochii mei și ai preotesei au ajuns să se scalde în lanuri întinse de grâu și porumb. Aveam acum și eu grâu de vânzare, berechet. Dam prescuri, ori-cui îmi cerea, și nu una, ci două, trei, fără să mă uit dacă omul e flămând ori sătul și fără să aștept intoarcerea împrumutului...

Dar inima mea se topia, totuși, după munții cu stânci prăpăstioase și cu grâu puțin...

SEPTIMIU POPA

HEINRICH HEINE

— Din „INTERMEZZO LIRIC“ —

*De razele-aprinse de soare
Floarea de nufăr se-ascunde,
De visele dulci ale nopții
Tot sufletul ei se pătrunde.*

*Amantul ei galeș e Luna,
Lumina-i din somn o'nfioară
Și ei își desvăluie tainic,
Gingașu-i trup de fecioară.*

*Și-aprinde cununa 'nflorită
Și trupu-i spre'nalturi se cere
Și tremură toată și plânge
De dragoste și de durere.*

Trad. de I. CONST. DELABAIA

„PROFESSIO FIDEI“ pe timpul lui Petru Maior

de Dr. CORIOLAN SUCIU.

Colegul lui Șincai dela institutul „De Propaganda Fide“, după terminarea studiilor sale de teologie și filosofie din Roma și după un an petrecut la Viena, unde s'a preocupat de dreptul canonic, la 1799 se reîntoarcea la Blaj, unde avea să ocupe timp de 4 ani catedra de filosofie la Seminarul teologic.

În anul când Bob era consacrat de episcop la Blaj, 1784, Petru Maior părăsea cariera de profesor, trecând „in cura animarum“ de protopop al Gurghiului și paroh al Reghinului.

Prin faptul acesta a fost cruțat de zbučiu-mările și neplăcerile de cari n'au fost cruțați ceilalți doi tovarăși ai săi, protagoniști ai școalei latiniste: Samuil Klein și Gheorghe Șincai.

În singurătatea vieții petrecută într'un modest orașel dela țară, învățatul protopop și-a împărțit timpul ce-i sta la dispoziție între munca științifică și cea educativă și pastorală.

Ni s'a păstrat fructul preocupărilor sale științifice, operele sale istorice, de drept canonic și filologice, parte tipărite, parte în manuscris; în schimb, a rămas mai puțin cunoscută latura activității sale de pastorație a turmei credincioase de sub autoritatea lui parohială și protopopească.

În arhiva Mitropoliei din Blaj se păstrează multe din scrisorile sale adresate episcopului Bob, privitor la diferitele chestiuni de administrație bisericească.

Dacă scrisorile sale privitoare la chestiuni de drept bisericesc sunt scrise într'o latinească îngrijită, (astfel avem cele două scrisori ale sale, adresate episcopului Ioan Bob, datate din Reghin, una din 9 Martie 1802, cealaltă din 14 Oct. 1802, în cari apăra drepturile protopopești, amenințate de absolutismul Vlădicului dela Blaj, scrisori pe cari P. Maior le-a publicat în „Istoria Bisericii Românilor“ (Buda, 1813, p. 311—315), ca provenind dela „un Protopop bătrân“, care în realitate e el însuși, după cum m'am convins din confruntarea originalului celor 2 scrisori iscălite de el cu textele tipărite în Ist. Bis. Rom.) cele de ordin administrativ sunt cu litere cirilice.

Scrisorile acestea sunt de obicei toate crite și sunt provăzute cu un sigil de ceară neagră.

Petru Maior nu pregetă să spună pe față superiorului său bisericesc, pe care contrar contemporanilor săi, îl agrăește cu titlul de „**Archiepiscop**“ (Excelenția Ta, Prealuminate Doamne Archiepiscoape — Doamne mie milostiv Patron), părerile sale în anumite chestiuni, chiar dacă acelea ar fi contrare vederilor și acțiunilor episcopului său. Nu se sfiește să-l avertizeze pe Bob să ia în anumite chestiuni măsurile de lipsă, din bună vreme (Principiis obsta, sero medicina parator — spune el într'o scrisoare din 4 Martie 1804), ca să nu trebuiască să se căiască mai târziu. În acelaș timp execută cu fidelitate ordinele superiorului său ierarhic.

Frământările religioase cari asemenea unei molime infecțioase zdruncinaseră sănătatea sufletească a Românilor ardeleni în tot cursul secolului al XVIII-lea, nici la începutul celui de al XIX-lea nu se potoliseră cu totul.

Conștiințele preoților și ale credincioșilor încă tot mai oscilau dintr'o tabără într'alta, dela ortodocși la uniți și invers.

Dela preoții uniți cari au defecționat și voiau să revină se cerea o professio fidei, o mărturisire de credință, în sensul celor patru puncte dogmatice, despărțitoare între greco-catolici și ortodocși.

Astfel avem cazul preotului **Popa Matei** din **Hodac**, din protopopiatul Gurghiului a lui Petru Maior.

Voi reproduce atât textul mărturisirii de credință prestată de Popa Matei, cât și scrisoarea însoțitoare a protopopului Petru Maior către episcopul dela Blaj, Ioan Bob.

Scrisoarea lui Petru Maior e datată din Reghin, la 14 Iunie 1801 și atât ea cât și profesiunea de credință e scrisă cu chirilice.

Le dau în întregime.

Prealuminate Doamne Archiepiscoape,

Doamne, Mie milostiv Patron!

După milostiva poruncă a Măriei Tale, am făcut pe Popa Matei din Hodac ca înaintea mea

să facă Professionem Fidei; și au și făcut, precum dintru aicia cu umilință închisă a lui mărturisire mai pe larg să arată. La cele patru puncte n'au arătat nici o îndoială. Iară la cea ce am adaos după puncturi pentru întreg înțelesul lui, foarte cu greu, și târziu, după multă sirguintă nu numai a mea, ci și a altora dojană au voit a să iscăli. Și așa l'am slobozit a sluji toate afară de ispovedanie. Inșă fiind că iarăși au asurzit de tot, numai odată au slujit liturgie, de carea pricepându-se pre sine a fi necharnic, însuși de bună voe s'au părăsit de slujbă.

Cu adâncă evlavie rămânând

A Măriei Tale

M. Reghin, 14-a Iunie 1801.

Prealuminată slugă

Protopop PETRU MAIOR
al Gurg.

Modelul profesiunii de credință.

Eu Popa Matei, cred și mărturisesc, cumcă Patriarchul Romei iaste cap † și stăpân a toate adeveritele apostolicești biserici.

Cred cumcă duchul sfânt purcede de la Tatăl și dela Fiul ca dintr'un izvor.

Cred cumcă pânea asimă la latini să prefacă în trupul Domnului Cristos precum și la noi cea dospită.

Cred cumcă sufletele dreptilor îndată după moarte se primesc întru împărăția ceriurilor, precum celea desnădăjduite în prăpastia iadului. Iară cele cu păcate lesne iertătoare, sau care de au și avut păcatul de moarte. sau pocăit, și n'au apucat a-și plini canonul, să duc în iad până la o vreme de dreptatea lui Dumnezeu hotărâtă, de unde se pot mântui.

Mai pe urmă mă făgăduesc și mă leg, cumcă neunit nici odinioară nu mă voi face, nice nu mă voi lăuda că mă voi face neunit, nice împărtășire cu cei neuniți întru cele duhovnicești nu voi avea, cu un cuvânt voi fi unit adevărat până la moarte.

Carea a mea mărturisire cu iscălitura numelui meu o întăresc.

Eu POPA MATEIU
lui Moisa

Codicilul adaos celor 4 puncte e de așa natură, și îngrădește atât de riguros pe cel convertit, încât nu e mirare că bătrânul Popa Matei numai după multe și insistente stăruințe a putut fi determinat să-și pună iscălitura pe această mărturisire de credință.

O tempora, o mores!

Evocarea Romantismului GABRIEL DRĂGAN

I. Originile și factorii de evoluție

Obişnuși să păstrăm aceeaș rezonanță de totdeauna, prin adaptare la spiritul francez, cu care tendințele noastre de afinitate, în nenumărate domenii, au cele mai multe puncte comune, încreștăm și noi cu câteva priviri retrospective pentru evocarea mișcării romantice.

Romantismul este expresia unor fenomene vii, erupte dintr'un tot organic al lumii noastre interioare. Aceste fenomene au mai puternic la origină o substanță sentimentală, decât intelectuală. Isvorind și alimentându-se din sensibilitatea intimă, subiectivă a sufletului omenesc, romantismul s'a dovedit prin excelență o totalitate de produse de esență lirică. Lipsit de lirism, ar fi dat naștere la diformarea eului.

Fără să fi fost modelat, canalizat, conform unor principii statornicite ca necesitate formală, romantismul a existat în noi din cele mai vechi timpuri. A înflorit în inconștient la primitivii din peșteri ori locuințele lacustre, așa cum și azi îl întâlnim în lumea vizionară din urbanismul marilor orașe, și cum nebănuit și subversiv strecurat în taina operelor de artă va trăi întotdeauna.

Simfonie de lirism, acorduri de mare sbucium emoțional, exaltare de impresiuni față de natură, iubire, avânt spre ideal, durere, melancolie, resemnare, renunțare, etc., romantismul este un complex de atitudini, determinat de împrejurările vieții.

În arena literaturii europene romantismul, fără a urma o disciplină teoretică propusă ca ideal de artă, apare elaborat instinctiv în diferite

scrieri cu mult înainte de memorabilul spectacol francez, cu data reprezentării lui **Hernani**, 25 februarie 1830.

În Anglia încă dela sfârșitul veacului al XVI-lea și începutul celui următor, **Shakespeare**, precursor al teatrului romantic, aducea în operele sale de îndrăzneță libertate și concepții originale, prisme multicolore de pasiuni și sentimente omeneste, zugrăvite cu o artă neegalată în decursul veacurilor. Pe la 1742 romantismul englez era în floare: **Young**, **Harvey** și **Gray** publicară volume de poezii al căror succes trecu peste granițele țării lor. După ei veni **Cowper**, care prin versurile sale străbătute de o melancolie religioasă captivantă, dădu un caracter nou poeziei lirice de până atunci.

Urmă apoi pleiada de glorie a romantismului englez cu școala lakistă: **Wordsworth**, **Shelley**, **Coleridge**, **Keats**, **Southey** și **Thomas Moore**, cântăreți ai naturii și ai dragostei pasionate. Culmea o atinseră **Lord Byron**, poet profund, cu desăvârșit cult pentru frumusețe, demonic fără a fi rău, călător, și altruist până la ultimul sacrificiu, și **Walter Scott**, poet și prozator de mare imaginație.

Contemporan cu cel englez, romantismul german se ivește în urma reacțiunii lui **Bodner**, împotriva raselor latine, și în special împotriva influențelor franceze și italiene, care dominau cultura germană. La jumătatea secolului al XVIII-lea apar ca inovatori: **Klopstock**, **Lessing**, **Wieland** și **Herder**, care prin operele lor de mare artă, cu conținut specific german reușesc să se identifice în promotorii curentului romantic. După ei **Goethe**, **Schiller** și **Novalis** prin geniul lor ating apogeul de universalitate.

În Italia originile romantismului se constată cu **Divina Comedie** a lui **Dante**. Mai apoi la începutul secolului al XIX-lea **Manzoni**, formulă cultul nouilor credințe poetice.

Romantismul francez, cel mai revoluționar, s'a manifestat de asemeni de timpuriu. E considerat de unii cercetatori de istorie literară ca un curent provocat de influențele străine: engleză și germană, ceea ce nu pare a fi exclusiv censecînța unor astfel de cauze, când cu argumente se poate stabili sensul inițial al adevărului. Cert este că la începutul secolului al XVIII-lea, în Franța, prin intermediul lui **Voltaire** și **Montesquieu** se importară din Anglia teorii de idei politice sociale,

de libertate și de legislație, și că mai cu seamă în a doua jumătate a aceluiaș secol, teatrul și poezia engleză găsec un larg ecou în spiritul francez. Astfel se făcură traduceri din **Shakespeare**: **Hamlet**, **Othello**, **Romeo și Julietta**, din **Young**: **Noptile**, poezii, care cuceriră un succes neobișnuit.

Mai puțin accesibil sensibilității franceze, romantismul german a avut totuși acea perioadă de asalt și erupție, (**Sturm un Drang Periode**) destui admiratori. **Klopstock** (**Messiada**), **Goethe** (**Briganzii**, tânărul **Werther**, **Faust**), **Schiller** și alții fură traduși, gustați și mult apreciați.

Dar aceste influențe străine se rezumară la un caracter strict de lectură, de exercițiu intelectual inofensiv. Ele n'au determinat cu nimic spiritul creator francez la o mișcare omogenă de idei, prin emulație ori servilism imitator. Mai de grabă s'au văzut unele opere, ca poeziile englezilor **Harvey** și **Ossian**, care prin traducerile lui **Le Tourneur**, cu modificări și suprimări de text, erau făcute în oarecare măsură cu intenții de adaptare în sens clasic, ia gustul francez.

Contribuția reală însă a acestui **consum** de literatură de peste hotare — căci de influențe propriu zise nu poate fi vorba — este pregătirea publicului și a cercurilor intelectuale mai largi la înțelegerea nouilor directive literare care se apropiau. La această formare pe îndelete a terenului de recepțiune pentru era romantică, au colaborat în mare parte prin operele lor, exponenții francezi ai literaturii din secolul al XVIII-lea.

Principalul premărgător e **Jean-Jacques Rousseau**, fiul unui ceasornicar calvinist din Geneva, vagabond incorigibil, spirit de cultură enciclopedică, avid de senzații, acel care obișnui sufletul francez să simtă în cele mai adânci fibre. Artist îndrăgostit de natură — element romantic primordial — el freamătă cu toată ființa lui în mijlocul frumuseților și misterelor ei. Temperament expansiv veșnic revoltat contra societății și a timpului său el nu-și găsește refugiu decât în natură și în lumea lui interioară. Crescute din tumultul lirismului covârșitor și din meditațiile de singurătate, **Noua Heloîsă**, **Confesiunile** și **Reveriile** lui **Rousseau** rămân expresia unui mare inovator.

Cu aceeaș ardoare de a absorbi necunoscutul **Chateaubriand** călător dintr'o lume în alta:

America, Italia, Grecia, Siria, Africa și creator de opere puternice: **Spiritul Creștinismului, Atala, René, Martirii, Itinerar dela Paris la Ierusalim** etc., arată contemporanilor săi necesitatea unei literaturi personale de vastă imaginație și profundă sensibilitate. Admirator al splendorilor naturii, zugrav cu ochi de amant al perspectivelor sălbatice el se simțea răpit în contemplarea singurățiilor.

Evenimentele decisive însă ale mișcării romantice se iviră după 1815. O generație nouă din timpuri noi, cerea și dreptul de a se orienta după idealuri noi. Orgoliul eului simțea nevoia unei literaturi individuale cu meditații și vis cu acțiuni și decoruri variate și cu belșug de orizonturi sentimentale. În 1820 apărură **Meditațiile** lui **Lamartine**. Afirmarea noului curent se impuse dela început ca o valoare de primul rang. Fu un triumf de farmec și cucerire. Poeziile lui **Lamartine** respirau suflul proaspăt al unui lirism nemai întâlnit până la el. Filoane de sensibilitate sinceră de melancolie fără margini, de iubire halucinantă, de pasiuni profund mișcătoare se desfășurau în tablouri de mare gest de inspirație: câmpii, păduri, parcuri, castele, ruini, care personificau însuși sufletul poetului. **Le Lac, L'automne, Le Vallon, L'Isolément** aduceau nouitatea formei precise și o dulce atmosferă elegiacă și evocatoare. **L'Immortalité** și **Le Temple**, erau pătrunse de reflexii filosofice cu caracter religios, dela care s'au inspirat **Hugo** și **Vigny** în primele lor poeme de această natură.

Doi ani după culegerea lui **Lamartine**, **Victor Hugo**, care avea să fie șeful revoluției romantice tipări primul volum de versuri intitulat: **Ode și diferite poezii**, apărute mai întâiu în revista **Conservatorul literar**, bucăți care prezentau o culoare nouă mai mult prin compoziția formală. Hugo încă prea tânăr — abia avea douăzeci de ani — nu era format îndeajuns pentru a da un crez de idei unitare, cu un scop clar determinat într'un viitor apropiat de acțiune literară. Admira **Meditațiile** lui **Lamartine** cu aceeași căldură cu care primea poeziile didactice ale abatelui **Delille** și prefera tragediile clasicilor **Corneille** și **Racine** în locul dramelor romantice ale lui **Shakespeare** și **Schiller**.

Dar Hugo era capabil prin extraordinarele sale însușiri intelectuale la fireasca evoluție spirituală. Neobosit, studios, dornic de cultură va-

riată, se afirmă cu lucrări serioase în diferite domenii literare ca: poeme, romane, critică, jurnalică și câștigă simpatia contemporanilor: **Chateaubriand, Lamartine, Vigny, Emile Deschamps, Soumet, Lamennet**, și a publicului francez. În 1823 fundă revista: **La Muse française**, care deși de scurtă durată — abia un an de apariție — fu totuș organul de publicitate în jurul căruia, tinerii scriitori cu aceleași năzuinți formară prima grupare romantică. De-aici luă naștere „cenaclul“, un fel de cartier general, ale cărui reuniuni aveau loc în salonul lui **Charles Nodier**, bibliotecarul Arsenalului. **Hugo** se dovedi în plină ascensiune. În 1826 republică **Odele** împreună cu producțiunile din urmă ale activității sale poetice, **Baladele**, care se distingueau printr'o viguroasă artă personală.

Nu tot așa înțelegeau aceste manifestări academicienii și „clasicii“, bătrânii, care se ridicară cu o vehemență puțin academică împotriva acestor „poetți barbari“, ce nu mai voiau să țină seamă de „respectul regulilor“.

Două lumi se aflau față'n față. Perioada nouă era deschisă. Romantismul francez lua ființă ca disciplină de artă pe lângă poezie, și în alte domenii: teatru, proză, critică, pictură, sculptură etc. Bătălia hotărâtoare între clasici și romantici începu cu teatrul. Fecundul **Victor Hugo**, care matur pe deplin, sintetiza expresia fidelă a noului curent scrie la **Cromwell** — piesă de dimensiuni imposibile de reprezentat — celebra prefață, în care rupe cu tradiția refractară și conservatoare a unui clasicism rău înțeles, steril și imitator până la epuizare, rupe cu regula celor trei unități de **timp, acțiune și loc**, și proclamă libertatea absolută în artă, ceea ce deschidea drumuri noi de realizare. Trei ani mai târziu la 25 februarie 1830, se reprezintă la Teatrul francez drama lui **Hugo: Hernani**. În seara premierei taberele se aflau în încordare. Intre acte și chiar în timpul spectacolului lupta între „clasicii“ și „modernii“ luase proporții tragi-comice: scaune mișcate dela locul lor, lavalieri deranjate dela gâtul pletosilor și vocative de tot felul de-o parte și de alta, dublau spectacolul de pe scenă. Succesul dramei fu peste așteptări. Ultima și cea mai îndârjită rezistență a reprezentațiilor clasici se pulveriză, și prin această luptă pierdută mări gloria adversarului, consacrand cu el data revoluției romantice. Raționalismul glacial al unor

oameni adăpați mereu la aceleași formule de exclusivism teoretic nu putea accepta cu nici un chip pasiunea febrilă și aviditatea de necunoscut și senzational, cu care venea tânăra generație.

Progresul fu uimitor. Diferitele genuri literare și artele plastice se îmbogățiră cu opere nemuritoare. Pe lângă romanticii inițiatori apar alții noi. **V. Hugo, Theophile Gautier, Alfred de Vigny, Alfred de Musset**, în poezie; **Hugo, Alex. Dumas, George Sand, H. de Balzac** în proză; **Thierry, Michelet** în istorie; **Sainte-Beuve** în critică; **Géricault, Ingres, Delacroix, Vernet Delaroche**, în pictură; **Préault, D'Angers** în sculptură, au lăsat opere în fața cărora lumea modernă păstrează cultul admirațiunii.

Nici o mișcare nu cunoaște atâta avalanșă de entuziasm și transfigurare, de strălucire și voință de afirmare. Greutatea ideii de a învinge și eforturile funcțiilor cerebrale fac din romantici eroi de epopee. Îsvorit din necesitatea regenerării, romantismul înseamnă expresia de artă, care a deschis literaturii și spiritului modern în genere, orizonturi largi de reprezentare a fenomenelor sufletești. Din ansamblul lirismului subiectiv, în angrenajul izvorului de emoțiuni nu

interesau decât acele elemente, care prin structura lor intimă se conformau perceptelor de vastă interpretare, putând trece prin inducție dela particular la universal: „Pasiunile sufletului și afecțiunile inimii nu sunt motive de gândire poetică, decât numai în ceea ce au general, solid și etern”. (**Hegel.**)

În atmosfera romantismului, grație imaginației prodigioase, fantasticul, decorurile sumbre, filozofia, misticismul, și lumina, extazul, infinitul, sunt nuanțe de cadru, care armonizează, acorduri de inspirații tot atât de complexe și variate. Această uriașă mișcare stă la baza tuturor curentelor literare, care au apărut până'n vremea de azi: **realism, pozitivism, naturalism, simbolism** și altele, născute din subdiviziuni, fără importanță. Simbolismul de pildă nu-i decât perfecționarea expresiei a unor anumite elemente de sensibilitate, cu ajutorul educației intelectuale în acest sens, având ca obiectiv, prin același inductivism cunoscut, comunizarea emoției pure, plus — ca acompaniament — sugestia unei muzici mistice degajată din orchestrația cuvintelor și venită parcă dintr'o lume transcendentală.

(În numărul următor: **II. Romantismul în literatura română.**)

BAT VIJELII...

OVIDIU HULEA

*Bat vijelii shakespiriane
In geamurile'ndoliate
Doar fulgere lumină bolta
Și iar se sfarmă'n slavă toate...*

*Pierdut veghiez pieirea asta,
Stau ca'ntr'o casă mortuară,
In care intră-un om și stânge
Pe rând, făcliile de ceară...*

CRONICĂ

CĂRȚI POEZII

Insemnări pentru „Lauda Somnului” de Lucian Blaga. — Frământat de surde chemări transcendente, ver sul d. Lucian Blaga, irumpe încărcat de forța primitivă a celor ce sapă în piatră chipuri și semne de taină. Imaginea d-sale e o intuiție a lucrurilor, străfundă până la găsirea unor înțelesuri unitare, de esențe pure, ascunse în dosul formelor înfățișate. Imaginea d-sale nu e prefuită ca imagine, ci în măsura în care exprimă taina dedesupt. Principiul poetice d. Lucian Blaga e expresionismul. Ridicate la lumina lui, elementele naturii se desvelesc înrudite. Ceeace e întâmplător în înfățișarea lucrurilor e năpădit de ceeace e comun. Spiritul și materia fuzionează în unități primare, *monadele* metafizice. Mișcarea lor e cântec cosmic de laudă a morții, a somnului înfins în care se vor întoarce. Datorită acestei conștiințe a sfârșitului spre care curge formele lumii poezia d. Lucian Blaga se încarcă uneori de o tristețe apăsătoare. Peisagiul ei, suit în văzduh pur în *Poemele luminii*, aici se prăvale pe râpi de transcendent, întunecate și înfiorătoare.

*Arând fără indemn
cu pluguri de lemn,
arhangheli se plâng
de greutatea arpelor.
Trece printre sorii vecini
porumbelul sfântului duh,
cu pliscul stinge cele din urmă lumini.
Noaptea ingerii goi
sgribulind se culcă în fân:
vai mie, vai fie,
painjenii mulți au umplut apa vie,
odată vor putrezi și ingerii subț glie,
fărăna va seca poveștile
din trupul tristi. (Paradis în destrămare)*

Iscondind dumnezeirea în stihile nopții, în vântul fără de somn, în steaua din pulberea de sub călcăie, sufletul poetului se sfâșie, ca loan în pustie, pe drumul și mai ascuns ei întoarcerii. Panteismul lui rămâne doar un mijloc de căutare, încântător joc al minții, spre taina nedesgropată încă. El nu poate înlătura sfârșitul. Dar poate să mai stâmpere durerea omului încercuit de destin, îmbrăcându-l în cer, ca „stelele curgând să-i spele fărâșile”, arătându-l înrudit cu vântul, dându-i iluzia nemuririi mărturisite de ierburile ce urcă fără sfârșit din tâmpiele și degetele morților:

*Într-o singură zi mugurii și iarba au crescut
repede ca unghiile și părul morților.
Făpturi, care-ai fost, unde vă înfeși?
Nu le călca soră luminile — dedeșeiți viteși.*

(Echinocțiu)

Sau îl aude cântând din moarte ca în aceste versuri iluminate de farmec:

*Vântul a dat în pădure
să rupă crengi și coarne de cerbi.
Clopote sau poate sicriile
cântă subț iarbă cu miile.*

(Peisaj transcendent)

Pentru familiaritatea cu moartea apar înfățișări biblice desbrăcate de nimb, ca acea imagine a Cristoșilor înalți, cu surâs tomnatic, singuri răstigniți pe cruci de arin.

Din acelaș motiv poetul face „schimb de taine cu strămoșii” gustând moartea în somnul materiei:

*Dăinuie un suflet în adieri,
fără azi,
fără ieri.
Cu sunuri surde prin arbori
se ridică veacuri fierbinți.
În somn sângele meu ca un val
se trage din mine
înapoi în pârâni.*

(Somn)

Această ideologie mistică e întărită uneori de un impresionant rit de magie, care răscolește fiori de spaime din regiunile umbrite ale sufletului, cum e bunăoară această *desfacere de făcutul de a mai trăi când totul e pândit de moarte*:

*Pe urmele mele coapte
moartea își pune sărutul galben —
și nici un cântec nu mă îndeamnă
să fiu încă odată.
Fac un pas și șoptesc spre miazănoapte:
Frate, trăiește tu, dacă vrei.
Mai fac un pas și șoptesc spre miazăzi:
Frate, trăiește tu, dacă vrei.
Din sângele meu nu mai e nimeni chemat
să-și ia începutul trăirilor, —
nu, nu mai e nimeni chemat.*

*Pe căile vremii se duc și vin
cu pas adânc ca de soartă
albe fecioare și negre fecioare:
îndemnuri cerești
să fim încă odată,
să fim încă de-o mie de ori.
să fim, să fim!
Dar eu umblu lângă apă cântătoare
și cu fața ngropată în palme — mă apăr:
Eu nu! Amin.*

(Tăgăduiri)

Ceeace totuși dă strălucire acestui câmp de sub semnele morții, posomorât ideologic, al „Lauda Somnului” sunt imaginile, noul cari singure și ar încânta simțul nostru de artă:

*Grele din înălțime cad ciocârlii
ca lacrimi sănătoare ale dumnezeirei peste ogor.
Arde cu păreri de valuri
pământul îmbrăcat în grâu.
Se revarsă în mine drumurile
toate pe cari ai umblat.
Oglinda-ți mai păstrează chipul
și după ce-ai plecat.*

Cartea de față continuă drumul către mistere, cunoscut d. lui Lucian Blaga din peșterile lui Zamolxe și din *Marea Trecere*, până la aceeași prăpastie a tainei peste care un preot păgân a citit doxologii.

Emil Giurgiuca

PROZA

În „Calea Victoriei”, Cezar Petrescu ia ca temă de roman disoluția psihologică a unei familii provinciale instalate la București, după războiu, cum a declarat singur pe când lucra la această carte. (F. Aderca, *Mărturia unei generații*, p. 266). „Calea Victoriei” începe un ciclu de romane, în care autorul își propune să „înfățișeze” aspectele vieții românești contemporane, *stăruind nu atât asupra problemelor sociale... cât asupra analizei și a conflictelor psihologice*. La acest ciclu „întunecare” a fost romanul prefață. Cu o remarcabilă putere de observație realistă, C. Petrescu povestește desrădăcinarea familiei magistratului Constantin Lipan, mutată la București, prin stăruința fostului coleg de școală cu Lipan, ministrul de Justiție Elefterescu. Acesta urmărea să utilizeze pe Lipan pentru a scormoni în fața Justiției anumite „afaceri politice”, în lupta sa pentru șefia partidului. Expusă unui mediu strein și nepuțând să se acomodeze cerințelor vieții nouă și precipitate din capitală familia aceasta se distramă pe încetul. Asistăm la un conflict între două personaje colective și de forță inegală; primul familia Lipan, celalalt Bucureștii - văzut prin fetița lui caleidoscopică în care i se resfrânge tumultuos toate straturile sociale, Calea Victoriei. — De aici și numele caracteristic al romanului. Pe când Sadoveanu n'a izbutit să iasă din lirism cu romanul „Strada Lupușeanu”, C. Petrescu a reușit să redea în Calea Victoriei filmarea, uneori amelitoare, a tuturor aspectelor vieții Bucureștene înfățișând cu obiectivitate, adeseori cu o crudă obiectivitate, toate laturile vieții de capitală. De aceea Bucureștii apar ca întreg înfățișați de personaje ce-si întreataie solul în acest conflict, reprezentând aceste aspecte felurite: politică, literatură, gazetărie, strade, magistratură, viață nocturnă și de petrecere, etc. Neadevărata la noile situații de viață fac din toate personajele marcate prin firea lor spre idealism niște nenorociți: Sabina Lipan a cărei cădere pare puțin motivată, mai ales prin amețitorul vârtej de împrejurări din capitolul penultim și fiul cel mare al magistratului, Costea Lipan, comunistul. Ceilalți sunt niște înfrânți de soartă (Constantin Lipan, Ana Lipan) niște blazați, literatul academician Teofil Steriu, principele Anton Mușat sau niște „învârtiți” lute adaptabili situațiilor, dar foarte caracteristici ușurătății vieții de intrigi bucureștene: minunatul Mirel Alcaz, (pe care C. Petrescu l'a transcris desigur din anturajul vieții gazetărești, în care trăește.) Apoi gazetarul Ion Ozun, care-si părăsește repede aspirațiile cinstite pentru a „parveni”. În Calea Victoriei apare astfel viața complexă, vertiginos desfășurată, a Bucureștilor. Autorul o înfățișază în linii sigure și într'un stil nervos adecvat naturii subiectului. Fiecare capitol din acest roman este un etaj din vastul edificiu, pe care C. Petrescu îl construiește cu talent și cu vădită măiestrie arhitectonică. De aceea poate rămâi uneori cu impresia unei priveliști izolate, terminând citirea unui capitol singularic. Închide însă cartea și aruncă cetitorule, o privire răbdătoare retrospectivă. Două stări sufletești te vor copleși atunci: o înfrigurare față de lipsa de revoltă a acestor oameni nenorociți de fatalitatea imposibilității de adaptare la o viață nouă dar și o reconfortare morală, izvorâtă prin contrast oarecum, față de această sodomă care te-a înălțat pentru un timp cu mrejele ei, în decursul citirii. Este ciudată dureroasa admirație ce o trăești față de realizarea artistică a acestui demoniac chinuitor de suflete, pentru care, până acum „întunecarea” tuturor iluziilor față viața actuală e ceva predestinat. Fatalismul izvorește pe nesimțite ca marele meșter nevăzut cu învăluirea, cu misterioasa lui vrajă, toate personajele din cele două mari romane ale lui C. Petrescu: „întunecarea” și „Calea Victoriei”. Poate să fim desminții de viitoare evoluție a autorului nostru, dar noi avem impresia că pe astfel de teme C. Petrescu nu va putea înfăptui romane de puterea arhitectonică a acestor două de până acum. Intreaga unitate a ansamblului ac-

țiunii povestite în „Calea Victoriei” este bine încheată. Dar construcția aceasta te decepționează prin aerul de deprimare generală ce-i degajă din toată situația ei. Dacă această constatare nu micșora valoarea estetică — literară — a romanului, nu înseamnă că autorul n'ar fi putul și mai ales n'ar fi trebuit să ne dea o încheiere mai înseninătoare. Pentru ca C. Petrescu să nu rămâie definitiv un creator de întunecări sufletești, am dori să vedem în alt roman mai bogat înfățișată și latura senină a vieții. Sau poate autorul nostru este un decepționat care-si mângâie deziuziile depunându-și „à rebours” firul desnădejdelor trăite? Cine știe! Oricum ar fi, „Calea Victoriei” arată pe acest scriitor ridicându-se cu o treaptă mai sus pe scara valorilor literare și în această privință, el este printre scriitorii literari, unul din rarii privilegiați.

Romul Demetrescu

Învierea. Poem dramatic în 3 acte, în versuri, de Ovidiu Hulea, Cluj 1929. Scrisul lui Ovidiu Hulea, a adus cu sine o mireasmă delicată și un particularism specific, ardelenesc, destul de distinct. Această pecete imprimată creațiunilor sale poetice a întâmpinat numeroase simpatii și a stârnit nădejdi de viitoare realizări tot mai desăvârșite, în linia tradiției sănătoase și naturale în care poetul s'a simțit înregimentat cu sufletul, dela început, și definitiv.

Poemul dramatic „Învierea”, este o plăcută surpriză în evoluția literară a poetului, și o confirmare a convingerilor ce exprimăm.

Lucrarea ciocotește de un românism cald și firesc, în cel mai înalt grad, fără să poarte în sine ceva, supărător și jicnitor, sub raportul legilor estetice. Ca răsuflet, altitudine și multe laturi de concepție, este rudă bună cu „Domnul Notar”, coborându-se direct din familia viguroasă a ecceleii piese. Aceasta, totuș, nu înseamnă că poemul lui Ovidiu Hulea ar suferi de lipsa de originalitate și de lipsa de note proprii de fond și de formă.

Poetul și-a subînțitulat cu modestie lucrarea „poem dramatic”. Nu greșea într'un năimic, dacă îi spunea de-a dreptul și pe nume „dramă în 3 acte”. În această „Înviere” avem în față nu numai un sămbure, ci o adevărată acțiune dramatică, de un puternic și caracteristic dinamism interior.

Iată materialul dramatic al lucrării:

Într'un sat românesc pe granița de Vest a țării, în preajma învierii din 1919, Maria, fiica preotului, se jeluiește Nastasiei, prescurăritei, că Ștefan, mirele ei, este așteptat zădarnic să se reîntorcă din războiu și că armata română întârzie. În această atmosferă, în care este așezată acțiunea, preotul, cantorul și prescurărița combat gândurile sinistre ale Mariei și erup în explozii de optimism, pe care nu-l pot clătina niciun moment veștile despre ororile din Oradea și de aiurea. Garda satului se prepară de rezistență și sacrificiu. Preotul, ca un vrednic ucenic de a merge pe urmele lui Christos, se pregătește de suferință.

În actul al 2-lea, în sat sosește un detașament inamic. Preotul este țărît înaintea Colonelului ungar, unde, după refuzul categoric de a îndemna pe ai săi să se pună sub ordinele și în serviciile lui, este înălțat și judecat la moarte. În urma nefericitului părinte aleargă fiica desnădejduită. În față cu această fecioară iubitoare, colonelului i se trezesc poște bestiale. În momentul suprem al crimei, comandantul găzii satului ucide pe atentor și mântuie pe Maria din ghiarele lui.

În dimineața învierii, din actul al 3-lea, pe ulița din fața găzii naționale, gardiștii au leșit hotărâți la orice jertfă pentru scăparea preotului. Tânguirile Mariei, cuvântarea țăranelui, prin care răsufă în chip simbolic toate visurile și aspirațiunile seculare ale Ardealului, impresionează profund. În această atmosferă, pe neaștep-

tat își face apariția armata română, în frunte cu Ștefan și cu preotul eliberat din mâinile aceloră, cari îl duceau la moarte.

Și acțiunea se sfârșește cu psalmii de laudă ai preotului și cu simbolicele cuvinte ale Colonelului român, care spune :

„E învierea sfântă-a noastră a tuturoră,

Cu suflete'n lumină, flăcăi, să 'ncepem hora!

Delicata și sugestivă amestecare continuă între realitatea crudă și evocarea dramei biblice, este evidentă, susținută și bine scoasă în relief. Mărturisim o oare care imperfecțiune a noastră în redarea cuprinsului și a acțiunii. Greutatea provine din compoziția lirică a poemului. Acțiunea care s'a intrupat aici este mai mult din aluatul de suferință și indisciplină al baladei „Năframa” de Șt. O. Iosif. Lucrarea este fără indoielă o creațiune de valoare. Are multe însușiri remarcabile de fond și formă, care copleșesc părțile declamatorice, și nu le lasă să devieze n'r'o simplă tiradă de naționalism urlător. Adânc înfiptă în mediul vieții ardelenese, dela început până la sfârșit, este străbălul de un vijelios suflu bisericesc-românesc. Are apoi o limbă armonioasă și îngrijită. Versurile sonore, firești și gălgâitoare de un lirism rar, trebuie apreciate și gustate cu plăcerea ce ți-o împărtășește numai lectura.

O critică severă poate i-ar găsi și cusururi acestei lucrări. Oricâte învinuri i-s'ar aduce însă, un merit nu-i va putea fi contestat niciodată: acela de a fi o luminoasă evocare a celei mai fericite răscruce din istoria românismului de dincoace de munți...! Și atâtă îi este de ajuns, pentruca să trăiască!

Hiperyon.

○○○○●○○○○

„Țara Moșilor”, *anchetă sociografică, de Petre Suciu. Cluj, 1929.* Atras de vâlva stărnită în jurul problemei Munților Apuseni, autorul s'a hotărât să se încredințeze personal despre câte se spun, și bune și rele, în legătură cu Țara Moșilor. Cine vrea să cunoască o regiune mare sau mică, trebuie să meargă acolo în persoană, cu ochii lui, cu simțurile și judecata lui. Chestiunea Moșilor a fost reogândită până acum mai mult prin prisma politicianizmului. Omul politic însă e fals organ de relatare. Prin redarea acestuia, realitatea se refractează, de cele mai multe ori, pociță. Deaceea a pornit la drum, petrecând prin regiunea lemnului, în țara moșilor noștri, vreo 12 zile, luând pe rând aproape toate satele de acolo. A venit în atingere cu zeci de oameni din partea locului. A stat de vorbă cu ei, unde i-a găsit: acasă, pe drum, la câmp, culegând prețioase aspecte și documente omenești. Informațiile au fost căutate după un plan de mai înainte stabilit. Astfel a ieșit broșura de față, o iconă cât mai fidelă a stărilor din acea regiune.

Broșura este împărțită în șase capitole principale, grupând și zugrăvind cele mai importante 6 aspecte, sub care se prezintă regiunea Moșilor: situația geografică, demografică, economică, culturală, domestică, socială și diverse.

În situația geografică ne dă scurt și rezumativ, dar complet, o descriere a regiunii, așa cum înzadar o așteptăm și o căutăm în o altă carte de călătorie sau de geografie. Comunele moșilor, cu crângurile lor, munții lor, distanțele între ele, ne desfilează pe dinainte, ca pe un film de cinematograf. Toate pe bază de cifre cât mai exacte, culese la fața locului.

Tot așa de concentrată și extrem de interesantă este situația demografică. După ultimele date oficiale ne dă statistica populației celor 11 comune ale Moșilor, în care locuiesc 39.621 români și 48 streini. După confesiune: 33.784 români ortodocși, 5827 români gr. cat. și 48 alții. Capitolul al 3-lea ne zugrăvește icona economică a populației de acolo. Se arată repartizarea proprietății agrare după categorii, felul economiei, proprietari, împroprietări, indeletniciri, înșirând comună de comună

câți moși sunt ciubărari, șindilari, scândurari, cercurari, tăetori de pădure, dulgheri, etc. Se calculează câștigul muncitorilor pe categorie.

Trecând la agricultură, economia de vite, pomărit, stupării și industrii, autorul procedează la fel, redându-ne stările reale, în cifre și tablouri.

Foarte interesant este capitolul situației actuale. Aici, în afară de cifre și constatări statistice, referitoare la școală, biserică, bibliotecă, gazete, etc., își îmbogățesc lucrarea cu observări și reflexii personale: „Noi, cei dela țară”, mai ales orașenii ne închipuim populația dela munte ca o populație sălbatecă, sângeroasă, lipsită de orice cultură. În ce privește mijloacele de răspândire a culturii sunt mai înipoiași ca cei dela țară. Nu au atâtea școli. Nu au atâtea biserici. Nu au atâtea societăți culturale și de binefacere. Au însă altceva mai mult: au cultură interioară sufletească. Au suflet atât de mult, cât nu știu în ce parte a neamului nostru se mai poate găsi...” Și autorul, în continuare, se întreabă: „de unde acest suflet, de unde calitățile multe și alese ale acestei populații sărăcite și înfometate? Nu i le-a dat nici școala, nici biserica. Acest suflet e moștenirea seculară a genului neamului nostru... Pe aici nu se fură. La munte totul e descuiat...!”

Situația analfabetismului cu cifra de 80% este alarmantă. Referitor la biserica din munți, autorul a întâlnit și a descoperit multe cazuri regrelabile, pe cari le trece sub tăcere. Tristă este și trecerea pe care o are acolo cartea și gazeta, aceste uriașe mijloace moderne de înaintare.

Interesant prin ineditul ce aduce este capitolul în care ni se zugrăvește construirea caselor, hrana, îmbrăcăminte, alcoolul, bolile, crimele, furturile, băncile, moralitatea.

În ultimul capitol sunt tratate diferite probleme ale regiunii: colonizările, căile de comunicație, impozitele, teritoriile miniere, pășunatele, pădurile. Fiecare problemă este însoțită de o serie de observări juste, de păreri și plângeri locale și de chipurile de soluționare, ce s'au încercat a i se dea uneia sau alteia...

Și după o incursiune obositoare și nu dintre cele mai plăcute, dar cu atât mai bogată în material omenesc, autorul adaugă câteva cuvinte de încheiere, care se rezumă în următoarele: „Problema Moșilor e un complex de probleme. Ea n'a fost studiată îndeajuns. Aceasta trebuie s'o facă specialiștii de mâna întâiu, duși la fața locului. Politicianii nu o vor putea face, cât timp nu se va face deosebirea mult așteaptă între politicianul șarlatan și politicianul creator. După atâtea dibuiri și experimentări, e timpul să se înceapă o politică hotărâtă de realizări...”

Conținutul schițat aici în mod sumar al lucrării este în măsură singur să ne indice valoarea și seriozitatea broșurii. Scopul nostru, cu rândurile de față, nu a fost să-i urmărim rezultatele sociografice, cu atât mai puțin să i le verificăm. Ceeace ne-a captivat interesul este viața reală, crudă și clocotitoare, închisă în cele 112 pagini. Petru Suciu, este un cercetător pasionat al aspectelor sociale și economice. Pe aceste le urmărește cu multă răbdare, cu un crud și rar simț de observare, în toate funcțiile lor, și le redă scurt, sugestiv, abrupt, fără înflorituri inutile, realizând totuși, în stil și compoziție, un vrăjitoresc amestec de cifre seci, aride și bucăți de viață caldă și palpitantă. Sunt unice în bibliografia românească paginile dela capitolele 4 și 5. Este acolo un fel de zugrăvire foarte original și captivant...

Lucrarea așa cum se prezintă, de sigur, va fi un material prețios pentru specialiștii și pentru știința sociografică. Impresia noastră însă este că ancheta acesteia prezintă mai mult decât un simplu material de studii sociografice. Ea este poate, cea mai fidelă iconă, cu tot ansamblul ei de aspecte, a acelei părți de pământ românesc, căruia îi spunem Țara Moșilor. Din paginile acestei

cărți, mai mult decât din tot ce s'a scris în chestie, ai, par'că, pe un moment, viziunea clară, reală, cutremurătoare, cu toate luminile și umbrele, înălțimile și prăpăstiiile vieții silvestre și vulcanice din istoricii noștri Munji Apuseni...

P. Pădure

○○○○◎○○○

Eugen Lovinescu: *Istoria literaturii române contemporane: Mutația valorilor estetice. Ediura Ancora.*

(Urmare)

În celalalt capitol autorul Istoriei literaturii române contemporane face un parabolism între critica „sincronică” și critica „istorică”. În cea dintâi găsește intersecția a două tendinși contrare: de reacțiune față de formele nouă și de adeziune complice cu sensibilitatea epocii. Urmările sunt pline de primejdii pentru o astfel de critică: părtinirea față de „sindicatul literar” din cauza afinității colective și intereselor literare de predominanță. Critica istorică va face o raportare a operelor de artă ale trecutului la epoca lor de producție: altfel aceste opere n'ar putea fi înțelese. Dar această raportare este o operație intelectuală. Trecerea timpului anulează aproape cu desăvârșire fondul sufletească al acestor opere. Cu toate că riscă să cadă în greșeli, critica sincronică este pentru autor preferabilă celei istorice. Fără a înzista și aici prea mult am putea spune că deosebirea între aceste feluri de critică este numai aparentă, căci eliminând la cea dintâi factorul „simpatie” cu operele contemporane, elementul de sensibilitate față de frumusețea lor — factorul „impresionist” adică — credem că metoda ambelor critici este o raportare a operelor între ele („sincronic” sau „istoric”). În definitiv, problema care și-o pune în selecționarea operelor istoria literară ori cât de complicată ar fi este aceeași problemă ce o regăsim în domeniul istoriei generale, când e vorba de aplicarea unei selecțiuni a ceea ce este istoric. Cernerea, valorificarea sau selecționarea factorului istoric din creațiile trecutului cultural este o problemă esențială și pentru istoria literară. D. Eugen Lovinescu ne vorbește în legătură cu această chestiune, de mutația valorilor estetice în critica literară, ajungând la concepția unui dogmatism relativist, sub care renunțarea dsale la *impresionismul critic* (v. cap. XXIV), fie numai parțială, nu se poate adăposti. D. Lovinescu rămâne un impresionist și după „Istoria literaturii române contemporane”. Teorii ca *interdependența creațiilor literare* — problemă veche a sociologiei — și *mutația valorilor estetice* sunt generalități cu care impresionismul se drapează, spre a ieși mai autoritar în întâmpinarea scepticismului care îl subminează... principial. Confuzia între limitele criticii și istoriei literare — așa de învechită la noi — n'a fost înălțurată nici de lucrarea dlui Lovinescu, atât de sugestivă, atât de frumos scrisă și care desigur, e rezultatul unei munci considerabile.

Romul Demetrescu

CRONICA FRANCEZĂ

Ceva asupra unui fenomen curios a edițiunii franceze de astăzi.

Dacă răsfoiți în fiecare săptămână în căutarea noutăților, paginile publicației „Bibliographie de la France” simplă publicație comercială, dar care constituie totuși în ochii observatorului ager buletinul credincios al sănătății gândirii franceze, o observație vi se impune dintr'odată: marele număr de case de editură care publică colecții de clasici francezi. Și prin aceasta înțelegem mai ales scriitorii secolului al XVII și al XVIII-lea.

Astfel, La Cité des Livres, la Librairie de France, Crès, Payot, edițiunile F. Roches sub patronajul Universităților Franței și altele încă, au inaugurat după război

ediții de clasici, care au avut cea mai mare izbândă. Vechea casă Firmin—Didot editează din nou, reînnoindu-i înfățișarea, bătrâna sa colecție de clasici francezi care trecea în timpul său drept un cap de operă al tipografiei. În sfârșit de curând, librăria Plon a anunțat pentru luna Mai al acestui an, apariția unei noi colecții de clasici, începând cu Teatrul cumplet al lui Molière și Racine.

Trebuie să ne urcăm până la epoca cea mai frumoasă a romantismului pentru a găsi o asemenea înflorire de edițiuni clasice; atunci fenomenul, cu toate că pare paradoxal la prima vedere, se explică mai întâi prin reînnoirea tehnicii artistice: tipografia, de voie ori de nevoie, trebuie neapărat să se îndeletnicească cu operele veacurilor trecute, mai sigure de succes decât multe din operele timpului; dar mai ales progresul științelor istorice — pentru ca să nu zicem nașterea adevăratului spirit istoric — forță critica să-și schimbe punctele ei de vedere, și, de-acum înainte, operele consacrate — chiar dacă nu erau răsplătite cu tributul tradițional al admirației, își păstrau cel puțin valoarea de documente asupra epocii ce le dăduse naștere, cât și asupra sufletului autorului,

Putem oare găsi aceleași pricini și în fenomenul actual?

E de nelăgăduit că și noi urmărim a pune — și punem din ce în ce un mai mare preț — pe cunoașterea omului, nu a homo universus al clasicilor, ci a personalității, și pentru a întrebuința expresia lui Aristoteles, a omului care se numește Callias. Cea mai bună dovadă, e răspândirea și înmulțirea biografilor: printră nenumăratele publicațiuni pe care le datorăm modei actuale e de însemnat că cel dintâi loc e ținut de viața scriitorilor. Fără îndoială, cititorul care a citit cu aceiași pasiune cu care se parcurge un roman „la vie de Racine” a lui François Mauriac ori „la vie de Molière” a lui Roman Fernandez — pentru a nu cita decât două din cele mai însemnate dintre aceste lucrări, va fi foarte ispitit să citească din nou (ori poate numai să citească!) opera acestor scriitori într'o ediție demnă de ei.

Și iarăși e de nelăgăduit că epoca actuală a văzut, tot așa ca acum un secol, alături de zbuciumări politice și sociale asemănătoare prin puterea lor: un fel de revoluție estetică, și în artele frumoase mai mult încă decât în literatură — am zice aproape o preschimbare a modurilor de a simți și a percepe.

Grosso modo și în puține cuvinte, iată direcțiile acestei schimbări: simplitate masivă, și căutare a purității.

Ori tipografia e deasemenea o artă, ceea ce nu trebuie să uităm, și dacă cu acest prilej imi este îngăduit aci să deschid o paranteză, o voi face-o pentru a-mi exprima părerile de rău că această artă nu e pusă la un loc mai de cinste în România, și pentru a mă mira că o țară care a introdus caligrafia în programul învățământului său secundar, nu posedă în mai mare măsură dragoste și respect pentru tipărirea frumoasă; căci tipografia și caligrafia sunt surori și amândouă au legături strânse cu expresia gândirii, în ciuda tuturor aparențelor. Scrisoarea frumoasă e o condiție a frumoasei scrieri și o frumoasă scriere cere de-asemeni la rândul ei o frumoasă înfățișare tipografică. Apoi, vă voi povesti o întâmplare, care va dovedi până întru cât francezii pun preț pe înfățișarea exterioară a unei literare. Călătoream cu unul din prietenii mei, admirator ferbinte a lui Racine; el avea obiceiul să citească zilnic câte o scenă din autorul lui favorit. Ori, de data această, nu putuse lua cu el decât una din acele mici ediții populare, la care nu știi ce să blestemi mai mult, groșolănia hârtiei, ori literile necitețe. Ei bine! Timp de mai multe săptămâni, primea mai bine să sufere cauza lui Tantal, căci era pentru el o adevărată caznă, decât să pângărească textul venerat, până atât e de mare însemnătatea ce se

dă de către unii francezi prezentării operei literare. Nu incapa deci nici o îndoială că mulți amatori dintre cititori, lipsiți de texte frumoase timp de câți-va ani, au pricinuit această reînnoire a edițiilor clasice. Dar mai ales, se datorește lucrul acesta perfecțiunii tipografice, perfecție atinsă grație simplității și purității mijloacelor, care a determinat un întreg curent de interes în favoarea acestei arte minore. Fără îndoială, vor zice unii, a avut partea ei de amestec aici și speculația, dar trebuie de remarcat că speculația e mai puternică în ediția lucrărilor moderne și mai ales la operele ilustrate.

Și mai este încă o pricină, aceasta de ordin sociologic: nenumărații noi îmbogății, judecând bine de data aceasta, au înțeles acest fel de obligație morală de a avea în casă o bibliotecă, în locul cei mai de frunte, o serie de clasici. Dar această pricină nu e desigur cea mai puternică. În cazul acesta ar fi fost natural ca editorii exploatarea snobismul, să editeze colecții de mare lux, cu prețuri ridicate.

Ori nu e așa: cea mai mare parte a acestor ediții sunt de „demiluxe”, pe un preț convenabil, confortabile și făcute mai întâi de toate în vederea unei critici plăcute. Asta nu poate însemna decât că publicul care le cumpără, le citește: și un lucru e vădit; astăzi în Franța se citesc clasicii. Și ce clasici! Cine ar fi crezut că zeci de mii de francezi se vor delecta astăzi citind pe Bossuet de pildă! Aleg pe Bossuet pentru că împreună cu Pascal sunt astăzi adevărate succese de librărie.

Și cum se poate tălmăci faptul acesta, dacă nu că o generație turburată în simțurile, în ideile, în sentimentele ei, în sistemul ei de valori morale, și ca să zicem așa, o generație încă romantică, caută ieșirea din acest romanism pentru a regăsi în citirea marilor clasici, și mai ales clasicii creștini, condițiile eterne ale ordinii și ale păcii.

Henry Jacquier

CRONICA MAGHIARĂ

Erdélyi Helikon și gruparea scriitorilor maghiari ardeleni.

Am urmărit de multă vreme și cu multă simpatie frumoasa revistă maghiară „Erdélyi Helikon”. Dacă ne amintim de modestele încercări ale revistelor maghiare de după 1920, pe aceasta trebuie să o privim cu toată admirația. Într-adevăr înainte cu 6—7 ani nimeni n'a visat încă o astfel de revistă maghiară. În timpul acela revista cea mai importantă maghiară, „Pásztortűz”, a avut rolul numai să încurajeze scriitorii, să încălzească publicul și să caute talente, cari exprimă aspirațiuni speciale ardelenilor.

Trebuie să notăm aici că scriitorii maghiari din Ardeal au luat seamă destul de repede de noua situația. I-a trezit conștiința ardeleană care vrând să se facă independentă de spiritul Budapestei, a luptat câteodată chiar cu mult entuziasm și multă mândrie pentru literatura ardeleană. Zilnic apăreau articole despre spiritul ardelean în care autorul accentua cu mândrie că noi suntem ardeleni și că avem probleme și o mentalitate cu totul diferită de cea din Ungaria. Trebuie să creăm o literatură pur ardeleană. Această concepție a avut mare ecou în deosebi între scriitorii linari din Secuime, cari au căutat ardelenismul mai ales în lucruri exterioare, în formă, în excentricitate. Unii scriitorii au introdus chiar și limba-jul poporului, devenind astfel în oare care măsură neînțeleși pentru publicul cult. Când însă notăm aceste aberațiuni trebuie să și adăugăm ca de atunci s'a cristalizat cu mult teoria despre literatura ardeleană. Scriitorii maghiari văd deja că într-adevăr ei au un rol important în mijlocul poporului lor. Ei au înțeles că sufletul Ardealului a existat și în veacurile trecute deși a fost oprimat și uitat în unele timpuri. Așa au început să caute senzual

și profunzimea acestui suflet, aspirațiunile lui care s'au ivit în situațiunea nouă și problemele, care se deosebesc cu totul de ale maghiarilor din Ungaria, Studiarea trecutului Ardealului a trebuit să-i îndemne la o democrație, la o egalitate, la o concepție care înțelegând cultura strămoșilor, lasă o poartă întotdeauna deschisă pentru influențele noi. Forțele culturale și literatura în deosebi găsând astfel o apreciere, au putut să se facă în oarecare măsură independente de forțele politice și să-și creeze o atmosferă favorabilă. E drept că nici aici n'au lipsit lupte meschine pentru interesuri mici, totuși „Helikon”-ul a putut să organizeze scriitorii maghiari într-o societate, unde numai talentul importă.

S'au adus multe critici contra alegerii membrilor societății căci într-adevăr ea a fost foarte subiectiv făcută. Totuși din grupare fac parte cei mai mari poeți tradiționaliști și moderniști.

Asfel idealul literaturii de a primi pe cei aleși e în parte realizat. Un poet activist și nu prea apreciat de public, *Szentimrei*, își găsește tot așa de ușor editorul, ca și poetul tradiționalist-național *Reményik*. Căci diversitatea între scriitorii din gruparea aceasta e cu totul surprinzătoare. Dacă cautăm o legătură între ei trebuie să spunem că aparțin unei generații care în cele mai multe cazuri n'are mai mult de 35—45 de ani, și toți se simt ardeleni cu tot sufletul lor. Această generație a văzut războiul și revoluțiunile cu ochi desilusionați, și-a găsit chemări și idealuri în Transilvania care le a arătat o viață nouă. Între membrii grupării vedem câțiva poeți cunoscuți de mare public ca de ex. *Aprily*, *Raményik*, *Tompa L.*, *Szabó*, *Bárd*, etc. în cari Ardealul a desvoltat o modernitate ce respectă tradițiile. Atenția asupra vieții poporului, poezia lor caracterizează cu culori sombre acest pământ.

Romanul ardelean și a găsit terenul și problemele lui cu mai multă greutate. Scriitorii s'au refugiat în trecutul unde și-au putut uita nenorocirile și au găsit o mângâiere. Astfel celebrul organizator și scriitorul *Kós Károly*, în admirabila cronică „Neamul Varjueșilor” ne arată un colț al Ardealului din sec. XVII. Episcopul *Maklai* în „Carul dracului” a descris amorul fatal a lui *Gavril Báthory* cu sora lui *Anna*. Tot așa *Gyallai*, *Nyirő*, cel mai mare talent al Secuimii, *Szánthó*, *Tabéri* și mai ales *Guldesi Irén* în *Cavalerii negri*, ca să amintim numai pe câțiva din scriitorii cari au scris romane istorice. Romanul orășenesc și burghez e mult mai sărac așa, că în anul trecut chiar s'a ivit o discuție vie și amară că scriitorii ardeleni sunt lași, evitând problemele zilei. Provocatorul discuției, *Kacsó Sándor* a publicat atunci un mare roman contemporan care e demn de atențiune.

Nu vrem să caracterizăm însă aici în amănunte scriitorii acestui grup literar, e destul dacă am arătat în genere tendințele și aspirațiunile lor ca să putem aprecia mai bine revista „Erdélyi Helikon”. Revista aceasta a debutat acum trei ani cu programul de a uni toate forțele intelectuale ale maghiarimii din Ardeal și de a pregăti drumul pentru colaborări literare între diferite popoare ardeleni. Poetul *Aprily Lajos* cu finețea gustului său a garantat valoarea revistei și într-adevăr ea a trezit prin forma sa exterioară un efect de simpatie și de interes. Revista apare în fiecare lună cam în 100 de pagini. Fiecare număr conține câteva nuvele, poezii originale și traduceri din românește, studii și analize asupra chestiunilor literare, intelectuale și chiar politice. Partea a două conține cronică literară și artistică și critici despre cărțile maghiare și despre marii scriitori străini. Revista a publicat și romane. Cel de acum se cheamă „Nour deasupra orașului” de A. Kuncz. Cronică artistică e și întregită cu reproducțiuni care dau în todeauna o idee precisă asupra artistului. În genere fiecare număr conține discuțiuni, probleme și articole de mare valoare estetică. După plecarea lui *Aprily*, noul redactor A. Kuncz a obținut colaborarea unor mari scriitori străini, ceace dă revistei o colora-

tură mai bogată. Totuși dacă facem unele observații trebuie să spunem aici că critica e făcută de multe ori într'un mod prea impresionist, și poeții care o fac sunt conduși mai bine de sentimente de amicitie ca de estetică. Câteodată vedem că redactorul e în situația grea de a găsi nuvele bune pentru revista lui, căci cele apărute nu ne impresionează totdeauna. Escuirile însă formează un punct din mare interes pentru revistă și poeziile sunt date în cele mai multe cazuri de poeți renumiți.

Răsfoind numerele ultimei jumătăți de an găsim la început o anchetă foarte interesantă, făcută printre scriitorii generației tinere despre vocația literaturii maghiare, și într'o discuție H. Ziluih renumitul scriitor sas își dă părerea lui. Între studiile mai mari relevăm aici numai câteva titluri, care arată bogăția revistei. Bánffy Miklós dă o serie de amintiri despre revoluția din 1918, Babits Mihály face o comparație între regionalism și europeanism. Elek Artur scrie despre noua artă grafică maghiară. Foarte interesante sunt studiile lui Lakatos despre Fardien și despre raționalismul în Franța și a lui Reményik despre pesimismul american. Makkai S. dă câteva note despre Italia și despre spiritul literaturii. Chestiuni mai speciale

(presa minoritară stința și critica minoritară, genul lui Ady, a lui Katona și a lui Goethe etc.) sunt tratate de Osváth Kálmán, Császár Károly, Spectator, Németh Andor, Jancsó Béla, Kosztolányi Dezső etc. În ultimele numere citim o caracterizare spirituală a orașului Arad.

Între poeți găsim liber versiști. Bartalis, Olasz, Doida, poezia cosmică a lui Szentimrei, tradiționalistii sunt reprezentați prin Reményik, Áprily, Tompa, Mécs și prin ... poeții tineri.

Nuvela prezintă culori și tendințe în tot diferite. Între arta lui Tamási Áron, mistica și pur poporană, care răsuflă o dulce mireasmă a pământului și între un veritabil intelectual orășan ca Ligeti care se ocupă cu probleme psihologice, găsim toate nuanțele prozei maghiare.

Notăm că în revista aceasta apar cele mai perfecte traduceri din românește (Blaga Meșterul Manole) datorite lui I. Kádár, iar A. Dsida scrie despre actualități românești, Atențiunea aceasta așteaptă un răspuns asemănător din partea românilor.

V. Zs.

REGELE NOSTRU

În luna care stăpânește nemărginitul număr a nuanțelor de culori, atunci când viața omenească simte că-i supreunul moment a da ajutor naturii, să-și deschidă vrăjitu-i sin, plin de bogății; ca hrană să isvorească pentru toți, și multă hrană, ca viață cu viață să-se ntregească și să ntrească nesfârșitul fir al ei, atunci a venit!

Deasupra covorului cu miile nuanțelor de culori, deasupra sborului de fluturi și albine, deasupra sborului întregului neam de păsări, apare vulturul vrăjtit, aducând pe spatele sale pe mândrul Făt-Frumos. Valuri de vânturi ajută măestrela aripi de vultur, și inima ce bate cu caldul fără margini — a mândrului Făt-Frumos —, aceste fac să fie toată oboseala un vis, căci omul prin vrea-i plină de putere se schimbă'n supraom...

Acasă e vifor, și ura pătrunde și sapă adânc în fii Neamului, până unde?... până când?... Cei puși a face armonia sfântă sunt trudiți și creierul li-l apasă o trudă ca de plumb, în fața lor stă grija, o fioroasă grijă, ce singuri și-o șoptesc numai în taină, ca alții să n'audă...

Când rana de vrajbă e prea adâncă și pumnalul urei se nvrârte adânc în inima fiilor neamului, atunci apare Solul trimis de Dumnezeu.

Tot sbuciumul, toată vâltoarea fioroasă se schimbă'n pace, se preface ca prima zi după ștergerea îndelungatului chaos. S'a uitat într'o clipă tot zbuciumul, lumea sentreabă: a venit? oare El este? Oare-i chiar realitate? E chiar permis să se vorbească acest lucru? Vai de mine Doamne!...

Minunea lui Dumnezeu!!

Vestea străbate din casă'n casă, din suflet în suflet — și neamul tot sărbătorește frumoasa sărbătoare, strigând din piepturi larg deschise, și inimi ce bat vijelios: Trăiască Măiestatea Sa Regele nostru Carol II, Dumnezeu să-l țină fericit și bine!...

Portretul cu înfățișare visătoare ce sta adăpostit în umbră, apare la lumină, se așează cu multă grijă la locul cuvenit, căci mâna fioroasă, zugrăvitoare de formalități ce înăbușe cursul natural al vieții a devenit umbră, și formalitatea cu mrejele-i diavolești s'a distrămat, ca pânza de paiangen...

Aiud la 19. VII. 1930.

Dem. Tonceanu.

